

MONITORIMI I PROCESIT TË EUROINTEGRIMEVE:

REFORMAT GJYQËSORE

GJYQËSORIT I DUHET DOZË “PËRFORCUESE” FINANCIARE

METAMORPHOSIS

Fondacion për internet dhe shoqëri

TITULLI ORIGINAL:

Следење на процесот на евроинтеграции: Реформи во правосудство

BOTUES:

Metamorfozis - Fondacioni për Internet dhe Shoqëri,
Rr. Apostoll Gusllarot, nr.40, 1000 Shkup, Republika e Maqedonisë së Veriut
www.metamorphosis.org.mk
info@metamorphosis.org.mk
tel/faks: +389 2 3109 325

PËR BOTUESIN:

Bardhyl Jashari (Бардил Јашари)

AUTOR:

Teofill Bllazhevski (Теофил Блажевски)

PËRKTHYES PREJ MAQEDONISHTES NË SHQIP:

Valon Abdiu

DIZAJNI:

Dushan Stojkoviç

2022

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

347.96/.99.047(497.7)(047.31)

BLLAZHEVSKI, Teofill

Monitorimi i procesit të eurointegritimeve [Електронски извор] :
reformat gjyqësore / [autor Teofill Bllazhevski ; përkthyes prej Maqedonishtes në Shqip Valon
Abdiu]. - Skopje : Metamorfozis fondacioni,

2022

Начин на пристапување (URL):

https://metamorphosis.org.mk/sq/izdanija_arhiva_monitorimi-i-procesit-te-eurointegritimeve-reformatgjyqesore/.

- Превод на делото: Следење на процесот на евроинтеграции : реформи во правосудство. -
Текст во PDF Формат, содржи 22 стр. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден
04.03.2022. - Фусноти кон текстот

ISBN 978-608-263-073-1

1. Гл. ств. насл.

а) Правосудство -- Реформи -- Македонија -- Истражувања

COBISS.MK-ID 56574469

CONTENTS

Gjyqësorit i duhet dozë “përforcuese” financiare-----	4
Rreth projektit dhe metodologjisë-----	4
Përmbledhje-----	5
Korniza strategjike dhe legjislacioni-----	5
Gjithëpërfshirja në miratimin e ndryshimeve ligjore-----	6
Pavarësia është siguruar ligjërisht, në praktikë ende ka dyshime-----	6
A fsheh ende mënyra e përzgjedhjes rrezik për pavarësinë-----	8
Buxheti-----	9
Prokuroria Publike, buxhetimi – kërkuan 19, morën 9 milionë euro!-----	9
Pushteti gjyqësor, buxhetimi - kërkuan 52, përfunduan me 32 milionë euro!-----	10
Transparenca dhe llogaridhënia-----	11
Efikasiteti-----	13
Digjitalizimi në gjyqësor del nga stagnimi-----	14
Nga kompjuterët pa emër (no name) deri te gjykimi online-----	15
Strategjia nuk mund të zbatohet me pajisjet ekzistuese të TIK-ut-----	16
Mbështetje me mjete vendore prej mbi 1,5 milionë euro për vitin 2022-----	17
Reformat në fushën të drejtat themelore deri në fund-----	18
Reformat në AP-situata deri në fund të dhjetorit 2021-----	19
Reformat në sektorin mediatik deri në fund-----	21

GJYQËSORIT I DUHET DOZË “PËRFORCUESE” FINANCIARE

Korniza strategjike, ligjet dhe zbatimi janë tre shtyllat kyçe për reformat në drejtësi, mbi të gjitha, të gjyqësorit dhe prokurorisë, nga aspekti i ndryshimeve të integritetit evropian. Ndërkohë që në dy shtyllat e para kanë një vlerësim relativisht të kënaqshëm, zbatimi i reformës në drejtësi është një element që kërkon një dozë “përforcuese” të reformës, në të gjitha fushat. Të gjithë treguesit tregojnë se kjo dozë “përforcuese” duhet të jetë mbi të gjitha financiare, gjegjësisht më shumë para nga buxheti për zbatimin e reformave. Ky do të ishte një konkluzion i shkurtër për situatën në këtë fushë gjatë vitit 2021 nga monitorimi që kemi bërë në dy tremujorët e fundit të vitit.

Autor: Teofill Blazhevski

RRETH PROJEKTIT DHE METODOLOGJISË

Dokumenti është rezultat i një hulumtimi të kryer në kuadër të projektit “**Promovimi i llogaridhënies dhe transparencës së reformave publike**”, të cilin e zbaton Fondacioni për Internet dhe Shoqëri - Metamorfozis nga Shkupi, me mbështetjen e Fondacionit Kombëtar për Demokraci nga SHBA-të. Projekti zbatohet gjatë viteve 2021 dhe 2022.

Aktivitetet e projektit synojnë të paraqesin fakte të përkthyer në tekste gazetareske nga zhanre të ndryshme, analiza dhe konkluzione nga debatet publike për nivelin e aktiviteteve reformuese dhe arritjeve të Republikës së Maqedonisë së Veriut në disa fusha kyçe, të cilat janë theksuar edhe në raportet e progresit të BE-së për RMV-në, në rrugën drejt integritetit në BE. Këto fusha kryesore janë: **reformat në fushën e administratës publike, gjyqësorit, të drejtave themelore të qytetarëve dhe lirisë së shprehjes/mediave.**

Në kuadër të projektit do të përgatiten katër raporte monitorimi (tremujore), të cilat, të udhëhequra nga një metodologji cilësore, do të vlerësojnë situatën në fushat konkrete, dhe në këtë mënyrë do të japin një pasqyrë të situatës me demokracinë në vend..

Çdo raport monitorimi trajton më hollësisht një nga katër fushat kryesore dhe ofron një përmbledhje të shkurtër të tre fushave të tjera.. Raporti i parë i monitorimit i referohet zbatimit të reformave në sektorin e mediave. Ky raport, i dyti me radhë, i referohet reformave në drejtësi.

Metodologjia që është e rëndësishme për këtë raport mbështetet në tre shtylla: (1) hulumtimi në zyrë, (2) artikujt gazetareskë nga gazetarë dhe redaktorë në projektet mediatike të Fondacionit “Metamorfozis”, (3) intervista me ekspertë të fushës të kryera përmes fokus grupeve, të cilat janë të njohur për donatorin dhe Fondacionin “Metamorfozis”, por për shkak të dëshirës për të shmangur çdo shqetësim apo konflikt të mundshëm në fushat ku ata punojnë (për shkak se bashkëpunojnë si me organizatat qeveritare ashtu edhe me ato joqeveritare dhe mediat), ata nuk do të emërtohen në këtë raport. Gjithashtu janë shfrytëzuar edhe informacionet e marra nga bisedat joformale me ekspertë të tjerë, gazetarë apo reagime publike të vërejtura gjatë vitit.

Krahas intervistave, ekspertët plotësojnë gjithashtu edhe një pyetësor anketues, ku renditen dhjetëra pyetje nga fusha, i cili ofron një krahasim të kryqëzuar - për të nxjerrë një vlerësim nga pyetësi dhe për ta krahasuar atë me vlerësimet e marra nga intervistat dhe hulumtimi në zyrë.

Dokumenti kryesor, raporti për situatën në gjyqësor, shoqërohet me informacione për situatën dhe aktivitetet e rëndësishme në tre fushat e tjera, reformat e administratës publike, reformat në sektorin e mediave dhe reformat në fushën e të drejtave themelore në RMV, të cilat u zbatuan çdo tremujor, nga korriku deri në fund të vitit 2021.

PËRMBLEDHJE

Korniza strategjike, ligjet dhe zbatimi janë tre shtyllat kyçe për reformat në drejtësi, mbi të gjitha, të gjyqësorit dhe prokurorisë nga aspekti i ndryshimeve të integriteteve evropiane. Ndërkohë që në dy shtyllat e para kanë një vlerësim relativisht të kënaqshëm, zbatimi i reformës në drejtësi është elementi që kërkon një dozë “përforcuese” të reformës. Të gjithë treguesit tregojnë se kjo dozë “përforcuese” duhet të jetë, mbi të gjitha, financiare, gjegjësisht më shumë para nga buxheti me qëllim të zbatimit të reformave. Ky do të ishte një konkluzion i shkurtër për situatën në këtë fushë gjatë vitit 2021 nga monitorimi që kemi bërë në dy tremujorët e fundit të vitit.

Veçmas sipas fushave, mbeten vërejtjet e mëposhtme:

- Pavarësia, si e gjyqësorit ashtu edhe e prokurorisë, ndonëse e garantuar ligjërisht, mbetet e diskutueshme dhe një çështje që duhet trajtuar në periudhën e ardhshme.. Ky vlerësim rrjedh nga monitorimi i të dy fushave nga sektori joqeveritar, nga mendimet edhe të përfaqësuesve të gjyqësorit dhe prokurorisë të theksuara në raporte dhe analiza, si dhe nga vlerësimi i ekspertëve në fokus grupin që asistuan në këtë raport.
- Buxheti, qoftë i të gjithë gjyqësorit apo veçanërisht i gjykatave dhe prokurorive, është ende larg shumëve të garantuara ligjërisht, megjithëse ka shumë pak progres në buxhetet e viteve 2021 dhe 2022.. Në përgjithësi, shteti ndan rreth 55 milionë euro në vit për të gjitha segmentet e drejtësisë, ndonëse vetëm gjyqësorit i nevojiten mbi 90 milionë euro, sipas normës ligjore për buxhetim prej 0,8 për qind të PBB-së. Sipas parashikimeve buxhetore për vitin 2022, shuma totale do të ishte rreth 61 milionë euro. Por, nevojat janë të mëdha dhe nevojiten shumë më tepër para si në gjyqësor ashtu edhe në prokurori, dhe sigurisht edhe në fushat e tjera të drejtësisë.
- Transparenca e gjyqësorit dhe e prokurorisë, ndonëse e përmirësuar në krahasim me situatën e disa viteve më parë, ende është një nga pikat që duhet trajtuar, e kjo gjithashtu është e lidhur edhe me buxhetimin.
- Efikasiteti, megjithëse i gjyqësorit në lëndët e reja është i kënaqshëm, përballet me një konflikt të mundshëm për sa i përket cilësisë së drejtësisë së ndarë (përsa i përket aktgjyqësorëve të arsyetuara dobët ose pabarazisë së politikës penale), për shkak të presionit për t’i përfunduar lëndët brenda afateve të pranueshme ligjore, e në kushte të mungesës së gjyqtarëve. Efikasiteti është vënë në pikëpyetje shtesë edhe te Prokuroria Publike për shkak të mungesës evidente të prokurorëve të nevojshëm, por edhe për shkak të mungesës së shumë njerëzve në Prokurorinë Publike.
- Digjitalizimi është një proces që ka lëvizur nga “pika zero” dhe është pjesë e dukshme e agjendës së reformës në drejtësi, por përballet me sfida të mëdha.. Stafi i kërkuar i ekspertëve të TI-së, si në gjyqësor ashtu edhe në prokurori, është një element që mund të jetë problematik, e sfida është edhe prokurimi i harduerit dhe softuerit kompatibil dhe të ndërveprueshëm, si në gjyqësor ashtu edhe në prokurori, që rezulton nga analizat funksionale të kryera në të dy segmentet dhe nga situata me të cilën përballet zbatuesi. Megjithatë, sa i përket asaj që është bërë deri tani si aktivitet dhe asaj që është planifikuar për vitin 2022, mund të cilësohet si një proces premtues që do të ndikojë pozitivisht në të gjithë komponentët e sipërpërmendur të drejtësisë.

KORNIZA STRATEGJIKE DHE LEGJISLACIONI

Ekziston një kornizë strategjike për reforma në drejtësi dhe ajo është miratuar në vitin 2017 me vlefshmëri deri në vitin 2022, së bashku me planin e veprimit për zbatimin e tij.. Gjithashtu, ekziston edhe një Strategji për TIK-un në gjyqësor për periudhën 2019-2024 dhe një Strategji e Komunikimit për Ndhimë Juridike Falas, e miratuar në vitin 2020.

Deri në vitin 2020, u miratuan shumica e ligjeve të reformës së nevojshme në fusha të ndryshme të drejtësisë, duke përfshirë ligjin e ri për Prokurorinë Publike, për Këshillin Gjyqësor, për Gjykatat, për Menaxhimin e Lëndëve në Gjykata, e tani janë duke u bërë ndryshimet kryesore në Akademinë për Gjyqtarë dhe Prokurorë Publikë, një ligj i ri për origjinën e pasurisë dhe ndryshime në ligjet kryesore ekzistuese në lidhje me çështjet penale, gjegjësisht në Kodin Penal dhe Ligji për Procedurën Penale, të cilët sipas njoftimeve nga Ministria e Drejtësisë, “janë në proces reformimi në përputhje me zhvillimet dhe

rekomandimet më të fundit të BE-së.” Konsultimet për një ligj krejtësisht të ri për ekspertizën janë duke u zhvilluar edhe në portalin qeveritar ENER, procedura e të cilit është hapur në shtator, ndërsa propozim-ligji duhet të përfundojë deri më 30.12.2021. Njëkohësisht, në leximin e parë në Kuvend është edhe ligji i ri për procedurën kontestimore, i cili sjell risi të shumta për rrjedhën e procedurës me qëllim të efikasitetit dhe përmirësimit të ndarjes së drejtësisë nga gjykatat. Miratimi i këtij ligji është një nga rekomandimet e KE-së në raportin për RMV-në për vitin 2021.

Zbatimi vlerësohet si relativisht në përputhje me Planin e veprimit, i cili u rishikua në vitin 2020, megjithëse versioni i rishikuar ende nuk është publikuar në ueb-faqet e Qeverisë apo të Ministrisë së Drejtësisë.

Mirëpo, nëse i shikojmë ndryshimet në gjyqësor për nga elementët kryesorë (efikasiteti, transparencja dhe llogaridhënia, cilësia e drejtësisë gjyqësore, pavarësia dhe paanshmëria dhe zhvillimi profesional) edhe atë përmes “syrin” të palëve në procedurë, në të gjithë parametrat ka një tendencë rënëse, nga disa e deri në mbi 10 për qind. Kjo statistikë, deri në fund të majit të vitit 2021, publikohet nga vetë Ministria e Drejtësisë, duke i krahasuar vitet 2018 dhe 2021¹ si vite referimi.

GJITHËPËRFSHIRJA NË MIRATIMIN E NDRYSHIMEVE LIGJORE

Për sa i përket përfshirjes në miratimin e strategjive, planeve të veprimit dhe mbi të gjitha ligjeve, sipas fokus grupit, në përgjithësi, gjithëpërfshirja është në një nivel shumë më të lartë nëse krahasohet me periudhën para vitit 2017, nëse merret si vit referimi, sepse atëherë është miratuar Strategjia e Reformës në Drejtësi me Planin e veprimit për zbatim. Një ekspert nga fokus grupi i thekson si shembuj pozitivë ligjet e miratuara deri më tani dhe ato që janë në vazhdim, siç është përgatitja e propozim-ligjit të ri për ndërmjetësimin, Ligji për të Drejtat e Fëmijëve, Ligji për Marrëdhëniet Obligative, i cili tashmë është dorëzuar në Parlament.

Gjithashtu, si pikë referimi për gjithëpërfshirjen nga fokus grupi, theksojnë se ajo i referohet përfshirjes shumë më të madhe të organizatave të shoqërisë civile, por edhe të gjitha shoqatave dhe asociacioneve profesionale që kanë të bëjnë me miratimin e ndonjë ligji të veçantë, duke përfshirë edhe institucionet ndërkombëtare, si p.sh. Komisioni i Venedikut, organet ose organizatat e specializuara nën kujdesin e BE-së ose të Kombeve të Bashkuara.

Sipas fokus grupit, mund të konstatohet se gjithëpërfshirja funksionon shumë më mirë se disa vite më parë, por edhe se është e diskutueshme për sa i përket efikasitetit, sepse procesi i ndryshimit të legjisllacionit apo akteve nënligjore është më i ngadalshëm.. Si shembull ata e përmendin punën për propozim-ligjin e ri për procedurën penale, i cili është dashur të jetë gati deri në fund të vitit 2021, por kjo nuk ka ndodhur.. Gjithashtu, disa nga ekspertët në fokus grup pohojnë se herë pas here kanë përshtypjen se vërejtjet e shënuara nga sektori civil janë vetëm formalisht të shënuara, veçanërisht për anëtarët kyç që janë objekt i diskutimit për ndryshimin e ligjit.

PAVARËSIA ËSHTË SIGURUAR LIGJËRISHT, NË PRAKTIKË ENDE KA DYSHIME

Fokusi kryesor për sigurimin e pavarësisë së gjyqtarëve dhe prokurorëve i është kushtuar organeve supreme në të dyja fushat, përkatësisht Këshillit Gjyqësor (KGJ) dhe Këshillit të Prokurorëve Publikë (KPP), të cilët si institucione janë futur në sistemin juridik në vitin 2006/7. Shikuar në aspekt kushtetues dhe ligjor, janë parashikuar garanci minimale, gjegjësisht parakushte për të garantuar pavarësinë e gjyqësorit dhe

1 - MP - Analiza statistikore e Raportit të Dytë Kombëtar nga Matrica e treguesve për matjen e performancës dhe reformave në gjyqësor - (në dispozicion në <https://bit.ly/3o1Joa4>)

të prokurorisë. Për shembull, me Ligjin për Gjykatat², gjyqtarët në gjykata zgjidhen nga Këshilli Gjyqësor mbi bazën e disa kriterëve, por **me një mandat të pakufizuar**, përveç nëse nuk plotësohen kushtet për heqjen e mandatit. Kjo mund të shihet edhe nga ligjet për Këshillin Gjyqësor dhe nga Ligji për Këshillin e Prokurorëve Publikë.

Pavarësia theksohet gjithashtu shumë edhe nga BE-ja në raportin e fundit të progresit të KE-së për RMV-në:

Është e rëndësishme të sigurohet që gjyqësori është i mbrojtur nga çdo rrezik apo perceptim i ndërhyrjes së jashtme joadekuate. Shoqata e Gjyqtarëve dhe Këshilli Gjyqësor-Mediatik e promovuan në mënyrë aktive forcimin e transparencës si një nga mjetet për rikthimin e *besimit të publikut në gjyqësor*³.

Megjithatë, në praktikë ka ende çështje që e vënë në pikëpyetje funksionalitetin e ligjeve dhe garantimin praktik të pavarësisë së gjyqësorit dhe prokurorisë. Rasti i fundit i tillë në tremujorin e katërt të këtij viti ishte vendimi i Këshillit Penal të Gjykatës së Apelit në Shkup për heqjen e masës së paraburgimit fizik ndaj ish-shefit të Drejtorisë për Sigurim dhe Kundërzbulim, Sasho Mijalkov, për një nga lëndët e shumta për të cilën akuzohet (për disa tashmë është dënua me disa vite burgim), me ç'rast si garanci janë ofruar hipotekat pronësore me vlerë prej 11 milionë eurosh. Për këtë vendim të Këshillit Penal në Gjykatën e Apelit ka reaguar edhe Ministri i Drejtësisë në Qeverinë e RMV-së, i cili nga mediat dhe një pjesë e opinionit ekspert u interpretua si presion ndaj gjyqësorit⁴. Të njëjtën ditë, prokurorja për një lëndë tjetër kundër të përmendurit Mijalkov, ka dorëzuar kërkesë për caktimin e masës së paraburgimit, e cila deri në mbrëmje u pranua nga Këshilli Penal i Gjykatës Themelore, ku është duke u zhvilluar lënda. Një ditë më vonë reagoi edhe Këshilli Gjyqësor i RMV-së, i cili theksoi se gjyqësori është i pavarur si në aspektin kushtetues ashtu edhe atë ligjor, dhe se për lëndën dhe interesin e publikut vendoset brenda Këshillit Gjyqësor nëse është e nevojshme.. Në pamje të parë, KGj-ja me këtë deklaratë i mbrojti gjyqtarët që e morën vendimin, por la mundësinë për të diskutuar më tej për të njëjtin vendim⁵. Megjithatë, mbeten e paqartë se si e dinte Ministri i Drejtësisë se vetëm dy nga tre gjyqtarët e Këshillit Penal të Gjykatës së Apelit votuan për lirimin e tij nga paraburgimi, por edhe se Këshilli Gjyqësor nuk ka juridiksion për këtë vendim, sepse vendimet e një gjykate mund të shqyrtohen vetëm nga një gjykatë më e lartë, e jo edhe nga Këshilli Gjyqësor⁶.

Ky është vetëm një shembull, e ka edhe të tjerë dhe kjo shihet nga perceptimet e publikut (p.sh., marrëveshja politike mes partisë në pushtet dhe një partie më të vogël opozitare për të hyrë në qeveri⁷), por edhe nga hulumtimet dhe analizat e bëra nga organizatat e shoqërisë civile.

Një hulumtim dhe analizë e tillë që synon vlerësimin e pavarësisë së gjyqësorit dhe sistemit meritore në vend është edhe analiza e Koalicionit “Të Gjithë për Gjykim të Drejtë”, nga e cila mund të shihet se pavarësisht të gjitha ndryshimeve në ligje, në punën e Këshillit Gjyqësor ende mund të konstatohen dobësi që e vënë në pikëpyetje pavarësinë e gjyqësorit, sidomos në procedurat për zgjedhjen e gjyqtarëve apo kryetarëve të rinj të gjykatave, por edhe në shkarkimin e gjyqtarëve apo aplikimin e masave disiplinore⁸. Pikërisht çështja e shkarkimit të gjyqtarëve apo përgjegjësia e tyre disiplinore është bërë aktuale muajt e fundit. Këshilli Gjyqësor tashmë ka marrë vendim për shkarkimin e disa gjyqtarëve për një vit e gjysmë, por është duke u shqyrtuar puna e më shumë se 30 gjyqtarëve, për të cilët KGj-ka është në proces të formimit të komisioneve për secilin rast veç e veç, dhe në mesin e gjyqtarëve ka një nga Gjykata Supreme dhe katër nga gjykatat e apelit në Shkup dhe Shtip⁹.

2 - Ligji për Gjykatat, teksti i konsoliduar, neni.38 - (në dispozicion në https://www.aa.mk/WBStorage/Files/Zakon_sudovite.pdf)

3 - Raporti i Komisionit Evropian për Maqedoninë e Veriut për vitin 2021., fq.22 - (në dispozicion në: <https://www.sep.gov.mk/data/file/Pregovori/North-Macedonia-Report-2021-%D0%9C%D0%9A2.pdf>)

4 - 360 Shkallë - Mariçiq “goditi” gjyqtarët që liruan Mijalkovin nga paraburgimi - (në dispozicion në <https://360stepeni.mk/marichik-udri-po-sudiite-shto-go-pushtija-mijalkov-od-pritvor/>)

5 - 360 Gradë - Këshilli Gjyqësor reagoi...: Nuk punojmë nën ndikimin e politikës - (në dispozicion në <https://360stepeni.mk/sudskiot-sovet-se-oglasia-za-sluchajot-so-mijalkov-ne-rabotime-pod-politichki-vlijanija/>)

6 - A1On.mk - Është e papranueshme që Mariçiq dhe Nikollovski të shprehin pakënaqësi...(në dispozicion në <https://a1on.mk/macedonia/nezozvolivo-e-marichik-i-nikolovski-da-izrazuvaat-nezadovolstvo-protiv-sudska-odlu-ka-za-mijalkov/>)

7 - 360 Shkallë, emision televiziv - 10.12.2021 - Intervistë me Ministrin e Drejtësisë, Bojan Mariçiq - (në dispozicion në <https://www.youtube.com/watch?v=A8ANzeK7xBM>)

8 - Ndikimi i sistemit të meritës mbi pavarësinë dhe profesionalizmin e gjyqësorit në Maqedoninë e Veriut - (në dispozicion në <https://bit.ly/3bUFU5H>)

9 - SDK.mk - 2021 - Këshilli Gjyqësor shqyrton përgjegjësinë e një gjyqtari suprem dhe të katër gjyqtarëve nga Gjykata e Apelit në Shkup - (në dispozicion në <https://bit.ly/3lBgKrS>)

Në kuadër të monitorimit të punës së Këshillit Gjyqësor dhe analizës së Koalicionit “Të Gjithë për Gjykim të Drejtë” të përmendur në referencën 4, është realizuar edhe një anketë me njëzet gjyqtarë, shumica nga gjykata më e madhe në vend - Gjykata Penale në Shkup, ku u konstatua se ka komunikim të pamjaftueshëm të Këshillit Gjyqësor me gjyqtarët dhe me Asociacionin e Gjyqtarëve, transparencë të pamjaftueshme në vendimmarrjen e Këshillit Gjyqësor kur është fjala për vlerësimet e gjyqtarëve, si për avancimin në detyrë, ashtu edhe për dënimin, madje edhe dobësi në aktet nënligjore të miratuara nga Këshilli për të vendosur për këto çështje.. Në përgjithësi, anketa tregon se gjyqtarët nuk i besojnë Këshillit dhe nuk e ndiejnë atë si një organ që mund ta mbrojë pavarësinë e tyre. Një pjesë e analizës së bazuar në intervistat me gjyqtarët nxjerr përfundimin e mëposhtëm:

“Shumica e gjyqtarëve deklaruan se nuk kanë besim të plotë në Këshillin Gjyqësor dhe nuk e konsiderojnë atë një organ të pavarur të gjyqësorit që është në krah të gjyqtarëve, por e shohin atë si një organ të largët dhe të izoluar, që ka të vetëm kompetencë për të zgjedhur dhe shkarkuar gjyqtarët. Një problem shtesë në këtë drejtim është se gjyqtarët nuk kanë besim në vendimet e Këshillit, qofshin ato që kanë të bëjnë me zgjedhjen apo shkarkimin e gjyqtarëve, dhe për këtë arsye është e nevojshme të krijohen aktivitete të veçanta për të rritur besimin e ndërsjellë të gjyqtarëve dhe të Këshillit si dhe të njohjes së ndërsjellë me nevojat reale dhe pritshmëritë që i kanë nga njëri-tjetri”.(shih referencën 4, fq.41).

Ky mosbesim ndaj Këshillit Gjyqësor shihet edhe më shumë nga anketa e gjyqtarëve për sa i përket perceptimeve për korrupsionin në gjyqësor dhe kompetencat e Këshillit:

“Shumica e gjyqtarëve, megjithatë, besojnë se Këshilli Gjyqësor nuk ka as legjitimitet dhe as kredibilitet për të ndërmarrë veprime për parandalimin e korrupsionit, sepse ata besojnë se problemet më të mëdha me konfliktin e interesit dhe korrupsionin janë në vetë Këshillin.. Në këtë drejtim, gjyqtarët theksojnë se rreziqet më të mëdha të korrupsionit dhe konfliktit të interesit konstatohen në procedurat e përzgjedhjes dhe shkarkimit të gjyqtarëve, ku ende ka ndikime të serioze politike... Në këtë kuptim, si rreziqe më të mëdha nga paraqitja e korrupsionit në vetë Këshillin Gjyqësor, gjyqtarët i theksojnë: ndikimin politik, veçanërisht në përzgjedhjen e gjyqtarëve dhe përzgjedhjen e gjyqtarëve në gjykatat më të larta, konfliktet e interesit për shkak të lidhjeve familjare ose të tjera të ngushta personale ndërmjet anëtarëve të Këshillit Gjyqësor dhe kandidatëve për t’u zgjedhur gjyqtarë ose gjyqtarë në gjykatat më të larta, ekzistencën e rreziqeve të korrupsionit nëpërmjet ryshfetit ose shërbimeve nga vetë kandidatët me qëllim që ata të zgjidhen, lidhjen me pushtetin ose me elitat politike ose të biznesit për të shpërdoruar detyrën e tyre për përfitime të paligjshme, etj. Prandaj, gjyqtarët besojnë se rreziku më i madh dhe më i zakonshëm i korrupsionit është pikërisht ndikimi politik dhe ndërhyrja e pushtetit ekzekutiv në gjyqësor përmes Këshillit Gjyqësor. Sipas gjyqtarëve, kjo është më e dukshme në procedurat dhe vendimet për zgjedhjen dhe shkarkimin e gjyqtarëve, si dhe në vendimet për zgjedhje në gjykatat më të larta, për të cilat si shembull e theksojnë mungesën e shpjegimeve të vendimeve, si dhe mungesën e shpjegimeve të dhëna të vetë gjyqtarëve që nuk janë përzgjedhur” (shih referencën 4, fq. 42 dhe 43).

Ky citim pak më i gjatë nga hulumtimi synon të nxjerrë në pah pikëpamjen e vetë gjyqtarëve për çështjet jetike për pavarësinë e gjyqtarëve dhe gjyqësorit, si dhe ndikimin e Këshillit Gjyqësor në këto çështje.. Siç shihet, një nga problemet vetë gjyqtarët e shohin në mënyrën e zgjedhjes së anëtarëve të Këshillit Gjyqësor dhe kjo çështje është diskutuar edhe me fokus grupin.

A FSHEH ENDE MËNYRA E PËRZGJEDHJES RREZIK PËR PAVARËSINË

Zgjedhja e anëtarëve në këto dy organe kyçe në gjyqësor dhe në prokurori është e kombinuar, gjegjësisht shumica e anëtarëve zgjidhen nga radhët e gjyqtarëve dhe prokurorëve, kurse një numër më i vogël zgjidhen nga anëtarët e Kuvendit me propozimin e partive ose të Kryetarit të Shtetit.

Ky model hibrid i zgjedhjes së anëtarëve të Këshillit Gjyqësor dhe i Këshillit të Prokurorëve Publikë nga fokus grupi vlerësohet përgjithësisht i mirë, sepse shmang rrezikun e elitizimit të këtyre organeve, gjegjësisht që kjo mënyrë e zgjedhjes siguron një balancë ndërmjet përfaqësuesve të profesionit dhe përfaqësuesve të qytetarëve.

Megjithatë, një pjesë e fokus-grupit, për shembull, vlerëson se ka çështje që mund të zgjidhen më mirë, si p.sh. për zgjedhjen e Kryetarit të Këshillit Gjyqësor mund të propozohen vetëm anëtarë që janë zgjedhur nga Kuvendi, e jo edhe nga profesioni. Gjithashtu, është përsëritur mendimi që mund të dëgjohet nga

ekspertët në debatet publike, se me rastin e zgjedhjes së anëtarëve jashtë gjyqësorit apo prokurorisë, duhet të punohet në përcaktime më të sakta të kushteve, si për shembull se kandidati që duhet të zgjidhet duhet të jetë “jurist i shquar”. Tani për tani, i vetmi përmirësim është se në atë përkufizim në ligj për zgjedhjen e anëtarëve të Këshillit Gjyqësor dhe në Ligjin për Këshillin e Prokurorëve Publikë shtohet se përveç të qenit “jurist i shquar”, duhet të ketë 15 vite përvojë profesionale.

BUXHETI

Ekspertët nga fokus-grupi e vlerësojnë buxhetimin e gjyqësorit dhe të prokurorisë si ndoshta elementin më të rëndësishëm në arritjen e pavarësisë efektive në këto fusha.. Sipas rregulloreve ligjore, shteti është burimi kryesor i të ardhurave si në gjyqësor ashtu edhe në prokurori, kryesisht nga buxheti i shtetit, ndërsa një pjesë sigurohet nga fondet e veta dhe një pjesë nga grantet e donatorëve ndërkombëtarë.

Në gjyqësor, baza ligjore kryesore për buxhetimin është përqindja e prodhimit të brendshëm bruto të shtetit dhe kjo përqindje për vite është 0,8 për qind. Por, edhe gjërat nuk kanë ndryshuar prej vitesh, gjegjësisht gjyqësori është ende larg kësaj shifre. Në vitin 2020 dhe 2021, sipas ekspertëve në fokus-grupin, financimi ishte rreth 0,3 për qind e PBB-së.

Në vitin 2021, sipas buxhetit të RMV-së, ka një rritje të lehtë të numrave, si te gjyqësori ashtu edhe te prokuroria, por ato ende janë larg shumave të garantuara me ligj që duhet të ndahen për të dyja fushat. Në fakt, kjo shihet edhe nga Raporti i KE-së për RMV-në për vitin 2021, ku në pjesën për financimin e gjyqësorit (Cilësia e drejtësisë, fq.23/24), është dhënë përfundimi i mëposhtëm:

Sipas Komisionit Evropian për Efikasitetin e Drejtësisë (CEPEJ), buxheti i zbatuar i sistemit të drejtësisë për vitin 2020 është 40 milionë euro, ose 19,5 euro për krye banori, që është më pak se shuma mesatare për Ballkanin Perëndimor prej 37,8 euro. Buxheti (buxheti për gjykatat, shërbimet në prokurorinë publike dhe ndihmën juridike) është ulur për 8,3% nga viti 2019.

Duke i shqyrtuar më hollësisht këto të dhëna, kemi krahasuar buxhetet për gjyqësorin dhe prokurorinë në vitin 2020 dhe 2021, si dhe parashikimet për vitin 2022.

PROKURORIA PUBLIKE, BUXHETIMI – KËRKUAN 19, MORËN 9 MILIONË EURO!

Me Ligjin për Prokurorinë Publike, nga viti 2020, shteti duhet të kishte ndarë “të paktën

0.4 për qind të buxhetit për vitin aktual” dhe ky ishte një hap pozitiv, sepse më parë buxheti përcaktohej me marrëveshje të drejtpërdrejtë dhe konsultim ndërmjet Prokurorit Publik të Shtetit dhe Ministrit të Financave, edhe pse neni 100 i Ligjit për Prokurorinë Publike ende e parashikon këtë detyrim, por vetëm për një pjesë të buxhetit¹⁰.

Nëse shikoni buxhetin e shtetit për vitin 2021, ku renditen shifrat që janë ndarë edhe në vitin 2020, do të shihni se Prokuroria Publike ka pasur një rritje të lehtë në krahasim me vitin 2020. Atëherë, PP-së i janë ndarë 558 milionë denarë, ndërsa për vitin 2021, 568 milionë denarë apo 9,079 milionë euro për vitin 2020, për dallim nga 9,25 milionë euro¹¹ (për vitin 2020 shifra është nga rebalanci i buxhetit që është përmendur në referencë). Rritje tjetër shtesë është bërë me ribalancimin e buxhetit për vitin 2021 nga korriku, kështu që Prokuroria Publike RMV-së do ta mbyllë vitin me 574,3 milionë denarë ose rreth 9,4 milionë euro. Në ueb-faqen e Prokurorisë Publike të RMV-së në rubrikën e buxhetit, për vitin 2020 është

paraqitur buxheti i miratuar në total prej rreth 644 milionë denarësh ose 10,4 milionë eurosh¹². Por, edhe

10 - Ligji për Prokurorinë Publike - në dispozicion në

<https://jorm.gov.mk/wp-content/uploads/2020/02/sluzhben-vesnik-na-rsm-br.-42-od-16.2.2020-godina-1.pdf>

11 - MF - Rebalanci i buxhetit të RMV-së për vitin 2020 dhe buxhetit për vitin 2021. – (në dispozicion në <https://arhiva.finance.gov.mk/files/u6/REBALANS%202020%20-%202020%2028dopolnet%20predlog%29%2026.10.2020%20%284%29.pdf> dhe në <https://finance.gov.mk/budget2021/>)

12 - PP-ja e RMV-së/Buxheti për vitin 2020 – (në dispozicion në <https://jorm.gov.mk/wp-content/uploads/2020/02/31010-javno-obvinitelstvo-na-republika-severna-makedonija.pdf>)

nëse kjo shifër konsiderohet relevante, ajo është ndërmjet 0,2 dhe 0,3 për qind e shpenzimeve të buxhetit të shtetit për vitin e përmendur. Që do të thotë se ende nuk është përmbyshur detyrimi ligjor nga shteti.

Për më tepër, nëse shihet struktura e atij buxheti, do të shihet se pjesa më e madhe shkon për rroga, ndërsa zëri i dytë i madh janë shërbimet me kontratë. Kështu, Prokuroria Publike pjesën kryesore të buxhetit – 394,5 milionë denarë ose 6,4 milionë euro, apo rreth 70 për qind – e shpenzon për rroga dhe kompensime.

Këto të dhëna të ndryshme bëhen më të qarta nëse merret parasysh Raporti Vjetor i Prokurorisë Publike për vitin 2020, i publikuar në ueb-faqen e Prokurorisë Publike në rubrikën e buxhetit. Atje janë të gjitha shpjegimet dhe se si mund të harmonizohen këto shifra të ndryshme konfuze. **Sipas pjesës financiare të raportit, PP-ja e RMV-së për vitin 2020 ka kërkuar 1,18 miliardë denarë ose rreth 19 milionë euro, ndërsa u i është miratuar buxheti bazë prej rreth 644 milionë denarë apo rreth 10,4 milionë euro, ndërsa deri më 31 dhjetor 2020 shteti ka transferuar 527 milionë denarë ose rreth 9,3 milionë euro¹³.**

Në këtë pjesë të raportit, PP-ja paralajmëron se borxhet kryesore rrjedhin nga detyrimet e papaguara të ish-Prokurorisë Speciale Publike, si dhe borxhe që rrjedhin nga procedurat penale në rrjedhë e sipër (në nivel vjetor, ato shpenzime, sipas PP-së, arrijnë në rreth 150 milionë denarë ose rreth 2,4 milionë euro). Prandaj, PP-ja në Raport e thekson edhe këtë konkluzion dramatik:

Nëse kësaj i shtojmë faktin se çdo vit kjo mungesë fondesh rritet për shkak të borxhit të transferuar nga vitet e mëparshme, duke marrë parasysh sa më sipër, është më se e qartë se vihet në dyshim kryerja e funksionit të prokurorisë publike siç përcaktohet me Kushtetutë dhe ligjet (shih referencën 8, fq.2).

Buxheti për vitin 2022 për Prokurorinë Publike është pak i rritur dhe arrin në 662 milionë denarë ose 10,8 milionë euro. Kjo është një rritje prej mbi një milion euro krahasuar me buxhetin e miratuar për vitin 2021, sipas rebalancit të buxhetit nga korriku i vitit 2021.

PUSHTETI GJYQËSOR, BUXHETIMI - KËRKUAN 52, PËRFUNDUAN ME 32 MILIONË EURO!

Sipas dokumenteve për buxhetet e RMV-së për vitin 2020 dhe 2021, pushteti gjyqësor në vitin 2020 ka pasur 1,92 miliardë denarë ose 31,2 milionë euro, ndërsa për vitin 2021 janë caktuar 2,156 miliardë denarë ose 35,2 milionë euro, nëse merren parasysh edhe aktivitetet vetëfinancuese dhe rebalanci i buxhetit për vitin 2021. Por, ka dy gjëra që duhen pasur parasysh.

Së pari, në vitin 2020, pushteti gjyqësor pësoi dy herë shkurtime në financim, dhe kështu nga buxheti fillestar i miratuar prej 2.163 miliardë denarë ose rreth 35,2 milionë euro, në fund përfunduan me 1,9 miliardë denarë të miratuara ose 31,2 milionë euro.

Së dyti, dispozita ligjore për financimin në nivel vjetor prej 0,8 për qind të PBB-së është e vitit 2010, me një rritje graduale nga viti 2012, kur duhej të ishte 0,5 për qind, nuk u zbatua as 8 vite më vonë në vitin 2020! Këtë e thotë vetë Këshilli Gjyqësor Buxhetor në Raportin vjetor për vitin 2020¹⁴.

Kjo do të thotë se shteti është ende larg detyrimit të tij ligjor për të financuar gjyqësorin me 0,8 për qind të PBB-së. Po të kemi parasysh se PBB-ja në vitin 2019 ishte rreth 11,3 miliardë euro¹⁵, gjyqësori ka marrë tre herë më pak se detyrimi ligjor, gjegjësisht në atë vit është dashur të financohet me rreth 90,4 milionë euro.

13 - PP-ja e RMV-së - Raporti vjetor për vitin 2020 - të dhënat financiare, fq. 9 dhe 10 - (në dispozicion në <https://jorm.gov.mk/wp-content/uploads/2021/08/2020-1-finansiski-podatoczi-za-godish-en-izveshta%D1%98-za-2020-god.pdf>)

14 - KGJB - Raport për realizimin e buxhetit për vitin 2020., fq. 34 - (në dispozicion në <https://bit.ly/2YXZURZ>)

15 - EShS - PBB-ja e RMV-së në vitin 2019, të dhëna përfundimtare - (në dispozicion në <http://www.stat.gov.mk/PrikaziSoopstenie.aspx?rbtxt=140>)

Duhet pasur parasysh se pushteti gjyqësor ishte proaktiv në përpilimin e buxhetit, kështu që kërkoi të merrte 3,2 miliardë denarë për vitin 2020 ose rreth 52 milionë euro, mirëpo përfundoi me 31,3 milionë euro të ndara (shih referencën 9, fq.35).

Në vitin 2021, sipas rebalancit të buxhetit, pushtetit gjyqësorit i janë ndarë gjithsej 2,047 miliardë denarë ose rreth 33,2 milionë euro dhe së bashku me aktivitetet vetëfinancuese, ai ka pasur në dispozicion rreth 35 milionë euro.

Buxheti për pushtetin gjyqësor në vitin 2022 është rritur dhe shpenzimet bazë nga thesari i shtetit do të arrijnë në 2,18 miliardë denarë ose rreth 35,5 milionë euro, ndërsa me aktivitete vetëfinancuese dhe donacionet për gjyqësorin do të ketë në dispozicion rreth 37,7 milionë euro. Kjo është një rritje prej vetëm 2,5 milionë euro (duke marrë parasysh shpenzimet buxhetore, si dhe vetëfinancimin dhe donacionet), krahasuar me buxhetin e vitit 2021.

Si për gjyqësorin ashtu edhe për sistemin e Prokurorisë Publike mund të nxirren konkluzionet (në fakt edhe vetë këto institucione i theksojnë ato në raporte) se buxhetet nuk janë zhvillimore, se tre të katërtat e buxhetit të Prokurorisë Publike dhe më shumë se dy të tretat e buxhetit të gjyqësorit janë shpenzuar për rroga, se nuk është e mundur të zbatohen reforma në të dyja fushat, që nënkupton edhe përmirësimin e hetimeve në Prokurorinë Publike dhe përmirësimin e pavarësisë dhe efikasitetit të gjyqësorit.

Nëse publiku mund të mendojë se bëhet fjalë vetëm për avancimin dhe zbatimin e qendrave të hetimit/policisë gjyqësore pranë Prokurorisë Publike apo procesin e digjitalizimit në drejtësi, do të ishte një përfundim i gabuar. Po të shikojmë në detaje raportet nga këto institucione, do të shohim se janë vënë në pikëpyetje elementet bazë të funksionimit të përditshëm të prokurorive dhe gjykatave - që nga mungesa e letrës së shtypit, e deri te mbajtja e arkivës së lëndëve ekzistuese dhe të kompletuara si në prokurori ashtu edhe në gjykata. Vetëm si shembull se deri ku kanë shkuar gjërat, pushteti gjyqësor në raportin vjetor thekson se një nga problemet me të cilat përballen është edhe fasada e godinës së Gjykatës Supreme! E më shumë mund të shihet nga Analiza funksionale e gjykatave themelore në RMV e përgatitur nga Qendra për Hulumtime dhe Analiza Juridike nga Shkupi¹⁶, veçanërisht në pjesën “Gjetjet dhe përfundimet – kapacitetet hapësinore dhe kapacitetet teknike”.

Prandaj, është mirë që buxheti për vitin 2022 parasheh rritje të caktuara të mjeteve dhe për sistemin e prokurorive - për 20 për qind¹⁷ dhe për pushtetin gjyqësor - për 6 për qind¹⁸, por ende qëndron konkluzioni se e gjithë kjo është e pamjaftueshme në krahasim me nevojat.

Në vitin 2021 shteti ka “investuar” në të gjithë sistemin e drejtësisë (pushtetin gjyqësor, prokurorinë publike, Avokaturën e Shtetit, ekspertizat gjyqësore, Gjykatën Kushtetuese...) rreth 56,5 milionë euro¹⁹. Këtu bëhet fjalë për mjete të ndara, dhe vetëm në pranverë të vitit 2022, kur do të jenë gati raportet e reja të gjyqësorit dhe prokurorisë dhe të institucioneve të tjera, do të shihet se sa nga këto mjete të ndara janë realizuar deri më 31.12.2021. Për vitin 2022, në buxhetin e përgjithshëm për gjyqësorin janë planifikuar pak më shumë se 61 milionë euro²⁰.

TRANSPARENCA DHE LLOGARIDHËNIA

“Informacionet në kohë, të sakta, precize dhe relevante të paraqitura në publik janë një segment shumë i rëndësishëm në punën e gjykatave.. Informacioni i përgatitur siç duhet dhe proaktiv për publikun konkret ose në përgjithësi mund t’i kufizojë shumë spekulimet dhe të krijojë një imazh më të mirë për gjykatat, gjë që është një parakusht i rëndësishëm për ndërtimin e besimit në gjykata.. Në vendet e zhvilluara, gjykatave u janë vendosur një sërë standardesh që duhen përmbushur, dhe një nga më të rëndësishmet prej tyre është

16 - Qendra për Hulumtime dhe Analiza Juridike - Analiza Funksionale e Gjykatave Themelore në RMV, 18.11.2021 - (në dispozicion në <https://bit.ly/3nEiR5N>)

17 - Qeveria e RMV-së - Komunikatë me 9.11.2022 - (në dispozicion në <https://vlada.mk/node/26958>)

18 - Qeveria e RMV - Deklaratë e Ministrit të Drejtësisë, Bojan Mariçiq më 18.11.2022 - (në dispozicion në <https://vlada.mk/node/27013>)

19 - MF - Buxheti i RMV-së për vitin 2021/rebalancë, fq. 84 Gjykatat - (në dispozicion në <https://bit.ly/3nEiR5N> <https://vlada.mk/node/27143y/3nyphUa>)

20 - Kuvendi i RMV - Buxheti për vitin 2022, ndarja 7033 - (në dispozicion në <https://www.sobranie.mk/materialdetails.nsp?materialId=60a3a254-9fc0-4ff1-b0b2-4c009a2073c6>)

edukimi i publikut për punën e gjykatave.. Për të krijuar një komunikim të mirë me publikun dhe të gjithë aktorët e tjerë të rëndësishëm në shoqëri, është e nevojshme rritja e besimit në gjykata, e një instrument i fortë për arritjen e besimit është strategjia e duhur e komunikimit të gjykatave dhe punësimi i stafit të ri profesional në gjyqësor. **Në periudhën e kaluar vetëm katër institucione gjyqësore kanë punësuar persona për marrëdhënie me publikun, përkatësisht Këshilli Gjyqësor i RMV-së, Gjykata Supreme e RMV-së, GjThP Shkup dhe GjPC Shkup. Në të gjitha institucionet e tjera, personat për marrëdhënie me publikun emërohen nga radhët e gjyqtarëve dhe bashkëpunëtorëve profesionalë gjyqësorë. “Për një qëndrim vërtet proaktiv të gjyqësorit, në të ardhmen duhet të punohet në përmirësimin e marrëdhënieve me publikun”.**

Këto të dhëna nga Raporti i Këshillit Buxhetor Gjyqësor për vitin 2020 flasin mjaft për vetëm një segment të transparencës, e ai është informimi i opinionit për punën e gjykatave.. Ky është një konstatim i vjetër, por padyshim që ka ende një problem për t’i bindur gjykatat apo për ta bindur shtetin që të sigurojë fonde në buxhet edhe për këtë qëllim. Nëse flasim për nivelin e informimit të publikut për punën e gjyqësorit apo punën e prokurorisë, këtu mund të nxjerrim dy nota të ndryshme në përgjithësi dhe dy nota të ndryshme për secilën nga këto fusha.

Prokuroria Publike ka qenë gjithmonë për një shkallë më e mbyllur se gjyqësori, mbi të gjitha duke pasur parasysh pozitën kushtetuese dhe ligjore të prokurorisë në shoqëri dhe parimin e vartësisë së institucionit, por edhe faktet kufizuese nga aspekti i LPP-së për para-hetimet dhe hetimet e kryera nga prokurorët. Vetë PP-ja e RMV-së ka një ueb-faqe me një numër të mjaftueshëm të dhënash sipas normave për transparencë, faqja dhe nën-faqet përditësohen rregullisht, procedurat aktuale të prokurorive publikohen në rubrikën e njoftimeve, edhe pse ndoshta jo mjaft shpejt, funksionon edhe departamenti i marrëdhënieve me publikun në nivel qendror. Megjithatë, një faktor shumë kufizues është ngurtësia e së drejtës së prokurorëve për të komunikuar me publikun dhe shumë dilema janë shkaktuar nga Kodi i Etikës së Prokurorëve Publikë të RMV-së, i cili është miratuar nga Këshilli i Prokurorëve Publikë gjatë vitit 2021²¹. Për këtë çështje, PSP-ja dhe Kryeprokurori i RMV-së nuk shprehën gatishmërinë për të menduar për rishikimin e dispozitave të tilla dhe qëndruan në mënyrë rigorozë se ato janë të nevojshme në Kodin e Etikës. Disa nga prokurorët publikë folën për përplasjen e dispozitave të ngurta të Kodit të Etikës me zgjidhjet më liberale që i përmban Ligji për Prokurorinë Publike.. Përndryshe, kjo çështje arriti në opinion pasi mediati dhe vetë prokurorët shprehën dilema rreth argumentimit të Këshillit të Prokurorëve Publikë dhe Kryeprokurorit në vend lidhur me zgjedhjen ose mos-zgjedhjen e prokurorëve të caktuar në Prokurorinë e Lartë të RMV-së.

Ekspertët e fokus-grupit u shprehën negativisht edhe për hapjen e organit kryesor në prokurori, Këshilli të Prokurorëve Publikë. Sipas këtyre burimeve, karakteristike është mbyllja e tij e theksuar para publikut, gjegjësisht zvogëlimi i transparencës. Këshilli i PP-së ka mbajtur disa seanca gjatë vitit, për çka është raportuar pas seancave, gazetarët nuk janë lejuar të marrin pjesë në seancat me pretekstin se salla është e vogël, por ka vërejtje edhe për mungesën e plotë të kriterëve gjatë zgjedhjes së prokurorëve të ri në prokurori apo avancimin e prokurorëve të caktuar në karrierë, në prokurorinë më të lartë, thonë ekspertët e fokus-grupit.

Gjërat janë pak më ndryshe në gjyqësor. Gjykatat, edhe pse nuk janë të ekipuara me staf profesional për marrëdhënie me publikun, kanë një bashkëpunim relativisht të mirë për sa i përket procedurave gjyqësore që janë në rrjedhë e sipër, lëndët para gjykatave dhe të ngjashme. Por, një problem i madh është mbyllja e portalit gjyqësor, gjegjësisht kërkimi i vështirë i vendimeve të gjykatave për vepra të ndryshme penale në procedurë, zbatimi i dispozitave të Ligjit për Menaxhimin e Lëvizjes së Lëndëve në Gjykata për publikimin e vendimeve në aspektin e distancës kohore të specifikuar në ligje, si dhe problemet hapësinore për të siguruar praninë e publikut në shumicën e gjykatave në RMV.

Sa i përket vetë Këshillit Gjyqësor, ky organ padyshim ka komunikim të mirë me publikun kur bëhet fjalë për caktimin e seancave dhe rendin e ditës, por qëndron shumë më i dobët në aspekt të shpjegimeve të vendimeve të tij.. Kjo mund të shihet edhe nga konferenca përfundimtare e përmendur e Koalicionit “Të Gjithë për Gjykim të Drejtë” me titull “Ndikimi i sistemit të meritës në pavarësinë dhe profesionalizmin e gjyqësorit në Maqedoninë e Veriut” (28.9.2021). Në seancën publike u përmend se po diskutohet, por nuk ka shpjegime, përveç atyre të shprehura në mënyrë formale dhe me fjalor shabllon. Një profesor universitar, nga ana tjetër, në debat ka reaguar për procedurat dhe arsyet e shkarkimit të gjyqtarëve, duke theksuar se informacioni për 16 gjyqtarë të shkarkuar në pak më shumë se një vit nga KGj nuk flet mirë për pavarësinë e garantuar të gjyqtarëve dhe se ajo mund të krijojë problem në lidhje me procedurat para Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut në Strasburg.

21 - SDK.mk - 16.7.2021 - Këshilli i Prokurorëve Publikë ndaloi të folurit kundër tij menjëherë pasi prokurorja Lençe Ristoska u rebelua - (në dispozicion në <https://bit.ly/3kKU1zN>)

EFIKASITETI

Efikasiteti në përgjithësi ka qenë vazhdimisht i mirë në vitet e fundit, pasi ishte një problem më i madh përpara vitit 2016. Dhe këtë e konstaton jo vetëm gjyqësori, por edhe sektori joqeveritar që e monitoron dhe e analizon gjyqësorin.

Të dhënat për lëvizjen e lëndëve nëpër gjykata tregojnë efikasitet të lartë të zgjidhjes së lëndëve në gjykatat themelore, me shkallë të lartë të zgjidhjes, e cila është më e lartë se 100%, përkundër mangësive materiale dhe të personelit. Sipas projeksioneve në analizë, ka një ngarkesë të ndryshme të gjyqtarëve sipas numrit të lëndëve të zgjidhura për gjyqtar dhe kohës që ata i kushtojnë zgjidhjes së lëndëve²². Një analizë tjetër nga sektori joqeveritar gjithashtu tregon për efikasitet të lartë, pavarësisht nga të gjithë faktorët kufizues:

“Analiza e efikasitetit të gjykatave themelore ka përfshirë dinamikën e lëvizjes së lëndëve nëpër gjykata ndër vite dhe përmes raportit të lëndëve të zgjidhura dhe numrit të përgjithshëm të lëndëve në punën e gjykatës. Është konstatuar se të gjitha gjykatat themelore tregojnë shkallë të lartë të efikasitetit në zgjidhjen e lëndëve, por duke pasur parasysh mungesën e gjyqtarëve të zgjedhur dhe nëpunësve gjyqësorë të punësuar, mund të konstatohet se ka një ngarkesë të lartë të gjyqtarëve në kryerjen e funksionit të gjyqtarit. Përkatesisht, gjyqtarët në gjykatat themelore zgjidhin mesatarisht 5 lëndë në ditë gjatë gjithë vitit”. (Nga Analiza funksionale e gjykatave themelore, referenca 13, fq.14/15).

Mirëpo, ka ende lëndë të vjetra që renditen si të pazgjidhura prej shumë vitesh dhe ato “Pastrohen” në mënyrë sistematik, por është vërejtur reduktim i efikasitetit gjatë vitit të parë të “pandemisë” – 2020. Kjo thuhet edhe në “Raportin në hije për Kapitullin 23” të Institutit për Politikën Evropiane, me ç’rast shpejtësia e gjykatave ka rënë, dhe kështu marrë në përgjithësi vitin 2020 gjykata u shpallën të shpejta në punë, ndërsa 19 jo të shpejta, me një rritje të lëndëve prej rreth 2,500 lëndësh²³.

Ajo që mbetet si problem real në procedurat e gjata gjyqësore është më e dukshme në shumë lëndë të ish-Prokurorisë Speciale Publike, të cilat pas ndryshimeve në Ligjin për Prokurorinë Publike të vitit 2019, i cili hyri në fuqi në pranverën e vitit 2020, i mori përsipër Prokuroria Publike e RMV-së. Së fundmi në opinion u publikua si fakt i “çuditshëm” informacioni se në një lëndë, edhe pas 100 seancave, ende nuk ka filluar shqyrtimi kryesor. Mediat gjatë njoftimit theksojnë se bëhet fjalë për rastin “Titanik”, një nga lëndët më të mëdha të PSP-së, që edhe pas 3 vitesh e 7 muajsh, shqyrtimi kryesor ende nuk ka filluar dhe se ekziston rreziku nga vjetërsimi i veprës penale të bashkimit kriminal përmes “vjetërsimit absolut”, që do të ndodhte në vitin 2023, nëse deri atëherë nuk do të kishte aktgjykim²⁴. Një ekzaminim pak më i detajuar jashtë raporteve të mediave, megjithatë, tregon se ky është rasti me numrin më të madh të dëshmitarëve dhe provave materiale (mbi 200 dëshmitarë, 5900 prova materiale dhe 1000 audio incizime²⁵) dhe se mund të ketë vjetrim në vitin 2024 për 14 nga gjithsej 19 të pandehurit, por vetëm për njërin nga veprat, ndërsa për tjetrën, vjetrimi ndodh në vitin 2031 (sqarim i njërit prej ekspertëve në fokus-grup).

Mungesa e gjyqtarëve është një problem i theksuar në disa raporte, ashtu siç theksohet problemi se hyrjes së gjyqtarëve (dhe prokurorëve) të rinj, ekskluzivisht përmes Akademisë së Gjyqtarëve dhe Prokurorëve, është shumë më i ulët se numri i kërkuar dhe largimi natyror për shkak të daljes në pension të stafit ekzistues. Për shembull, numri i gjyqtarëve ekzistues në gjyqësor vazhdon të bjerë. Në vitin 2017, gjyqësori kishte në dispozicion 530 gjyqtarë, 511 në 2018, pastaj 499 në vitin 2019, për të përfunduar me 493 në vitin 2020 (burimi [Raporti vjetor i punës së KGjRMV-së për vitin 2020](#), fq. 30). Kurse sipas Raportit për realizimin e buxhetit gjyqësor për vitin 2021, **deri me datën 31.7.2021, numri i gjyqtarëve tashmë ka rënë në 486**. Sipas sistematizimit në gjyqësor, RMV-ja duhet të ketë mbi 600 gjyqtarë. Në të njëjtën kohë, si problem i theksuar në të gjitha raportet është edhe numri i të punësuarve në administratën gjyqësore, duke filluar nga stafi drejtues që duhet t’i ndihmojë kryetarët e gjykatave, e deri te stafi profesional dhe administrativ që duhet t’i ndihmojë gjyqtarët.

22 - QHAJ - 18.11.2021 - Plani për përmirësimin e punës dhe kushteve në gjykatat themelore, f. 6 - (në dispozicion në <https://bit.ly/32emkzG>)

23 - IPI - 12.2021 - Raporti në hije për kapitullin 23 për periudhën prill 2020-shtator 2021 (fq.37) - (në dispozicion në <https://bit.ly/3H4tDt7>)

24 - 360 Shkallë - Shtyrje e re e “Titanik”-ut - Gjyqi filloi tre vjet e shtatë muaj më parë – ((në dispozicion në <https://360stepeni.mk/novo-odlozhuvane-na-titanik-sudeneto-pochna-pred-tri-godini-i-sedum-mesetsi/>)

25 - KTGjGD - Dosje e gjykatës - “Titanik” - (në dispozicion në <http://sudskodosie.all4fairtrials.org.mk/#predmetTab1>)

Sa i përket Prokurorisë Publike, në përgjithësi, në prokuroritë në RMV në fund të vitit 2020 ka pasur 194, ndërsa të sistematizuara kanë qenë 258 pozita për prokurorë. Por, sipas raportit të PPRMV-së për vitin 2020, **nevoja reale është rreth 290 prokurorë** të vendosur në postet e prokurorisë²⁶. Por, nuk janë vetëm prokurorët ata që mungojnë. Prokuroria Publike e Republikës së Maqedonisë së Veriut posaçërisht e thekson mungesën e të gjitha profileve të stafit nga shërbimi profesional i Prokurorisë Publike. Nga bashkëpunëtorët e lartë dhe këshilltarët, përmes hetuesve, përkatësisht zyrtarëve në qendrat e hetimit e deri te procesverbalistët dhe regjistruerit, stafi i TI-së, gjë që theksohet në Raport, por edhe për atë që informohet në analizën funksionale të PPRMV-së²⁷. Konkretisht, në të 28 prokuroritë publike në vend në fund të vitit 2020 kanë punuar vetëm 4 informatikanë, gjë që e vë në pikëpyetje funksionimin e suksesshëm të sistemit elektronik të menaxhimit të lëndëve, i cili u implementua në vitin 2015/16 me ndihmën e fondeve IPA nga BE-ja (shih referencën 18, fq. 12).

Sipas përgjigjes së Prokurorit Publik që kemi marrë gjatë përpilimit të këtij raporti, deri në fund të vitit 2021, prokurori publik ka plotësuar edhe një pozitë tjetër të paraparë për kuadër të TI-së, në Prokurorinë në Gostivar, me çka në fund të vitit 2021 **numri i përgjithshëm i informatikanëve është 5**. Mirëpo, shqetësues është informacioni se Ministria e Financave nuk ka miratuar një vend tjetër pune për fillimin e vitit 2022, me rastin e përpilimit të buxhetit për atë vit. Nga Këshilli i Prokurorëve Publikë kemi marrë përgjigje se në vitin 2021 janë bërë dhjetëra punësime, por në thelb, të prokurorëve publikë që tashmë e bëjnë atë punë dhe bëhet fjalë për konkurse për pozita të ndryshme brenda sistemit të prokurorisë. Deri në fund të vitit 2021, sipas Këshillit, ishin duke u zhvilluar konkurset për katër prokurorë të tjerë.

Natyrisht, kur bëhet fjalë për efikasitetin, megjithëse në të gjitha raportet theksohet se ai është i mirë në gjykata, duke pasur parasysh të gjitha mangësitë në strukturën e personelit, lind pyetja nëse një efikasitet i tillë reflektohet në cilësinë e drejtësisë. Edhe pse kjo kategori nuk është temë për shtjellim të veçantë në këtë raport, fokus-grupi konfirmon se presioni ndaj gjyqtarëve për zgjidhje të shpejtë të lëndëve mund të ndikojë edhe në cilësinë e vendimeve gjyqësore, dhe veçanërisht në shpjegimet dhe argumentet pse është dhënë një aktgjykim konkret.

DIGJITALIZIMI NË GJYQËSOR DEL NGA STAGNIMI

Procesi i digjitalizimit të gjyqësorit në përgjithësi zhvillohet sipas Strategjisë për TIK në gjyqësor 2019 - 2024²⁸, e cila në ndërkohë është rishikuar. Edhe pse kjo strategji përcakton synime afatshkurtëra dhe afatgjata, bazuar në situatën aktuale dhe vizionin se ku duhet të ecë ky proces në drejtësi, duket se këtë vit janë bërë hapa më seriozë përpara.

Në fund të tremujorit të parë të vitit 2021, në seancën e Qeverisë u miratua Informata me aktivitetet e planifikuara për digjitalizimin në gjyqësor për vitin 2021, me të cilën ishin planifikuar një sërë aktivitetesh që do të zhvillohen në faza dhe qëllimi i të cilave me ambiciozitet ishte paralajmëruar, se do të jetë plotësuar deri në fund në vitin 2021, që është digjitalizimi i plotë i 100 sallave të gjyqit në 34 gjykata në RMV:

“Përveç pajisjes së më shumë se 100 sallave të gjyqit në 34 gjykata në Maqedoninë e Veriut (27 gjykata themelore, katër gjykata të apelit, Gjykata Administrative dhe Gjykata e Lartë Administrative, si dhe në Gjykata Supreme), plani për digjitalizim në gjyqësor parashikon pajisjen edhe të sallës së gjyqit në kuadër të Akademisë për Gjyqtarë dhe Prokurorë Publikë, si dhe në Burgun e “Idrizovës”. Pajisja e gjykatave për gjykim online është planifikuar të realizohet deri në fund të vitit 2021”, thuhet në njoftimin e Qeverisë²⁹.

Kjo sigurisht nuk është përmbushur deri në fund të vitit 2021, megjithatë digjitalizimi ka filluar në procesin e shërbimeve të ofruara nga gjyqësori. Në tetor të vitit 2021, në nivelin më të lartë iu komunikua publikut

26 - PPRMV - Raport për punën e PP-së për vitin 2020, fq. 8/9 - (në dispozicion në <https://jorm.gov.mk/wp-content/uploads/2021/08/izveshta%D1%98-za-2020-%D1%98o-na-rsm.pdf>)

27 - META – viti 2020. – Një Prokurori Publike me staf të mirë është parakusht për një Prokurori Publike të pavarur dhe efikase - (në dispozicion në <https://meta.mk/dobro-ekipirana-%d1%98avnoobvinitelska-sluzhba-e-pre-duslov-za-nezavisno-i-efikasno-%d1%98avno-obvinitelstvo-infografik/>)

28 - Strategjia për TIK-un në Gjyqësor 2019-2024 (e rishikuar) - në dispozicion në <https://bit.ly/3xp8Cpq>

29 - Qeveria e RMV-së - Seanca e Qeverisë, komunikatë - (në dispozicion në <https://vlada.mk/node/24948>)

se nis dhënia elektronike e vërtetimeve nga evidenca kriminale për nevojat e qytetarëve. Në të njëjtën konferencë për shtyp³⁰ është bërë e ditur se së shpejti do të nisë edhe shërbimi nga evidenca kriminale, si dhe vërtetimet nëse ndonjëri prej qytetarëve i është shqiptuar ndonjë sanksion.

Krahas efekteve të kursimit të kohës, përdorimi i portalit qeveritar për shërbime elektronike, edhe kryeministri i atëhershëm Zoran Zaev dhe ministri i drejtësisë Bojan Mariçiq thanë se me këtë hap, sipas analizave, do të kursehen mjete të mëdha në gjyqësor, se zvogëlohet mundësia e korrupsionit, por e vuri në pah edhe dimensionin ekologjik të kursimeve të mëdha të letrës. I gjithë procesi i digjitalizimit menaxhohet nga Grupi Punues Kombëtar, gjegjësisht Këshilli i TIK-ut në gjyqësor, i udhëhequr nga gjyqtari Llazar Nanev, i cili si kryetar i Gjykatës Themelore në Kavadar në vitin 2020 e zhvilloi gjykimin e parë online në RMV.

Strategjia e përmendur për TIK në gjyqësor, që në vitin 2019 e përshkruan me saktësi gjendjen e keqe në gjyqësor dhe situatën akoma më të keqe në sistemin e prokurorisë publike. Në përgjithësi, janë theksuar konstatimet se ka fragmentim në zhvillimin e teknologjisë së TIK-ut në gjyqësor, se në gjykata gjendja me harduerin është e keqe, e diku edhe në nivel kritik, se situata me softuerin është e ndryshme, por sigurisht janë konstatuar nevojat për zhvillimin e softuerit të ri apo avancimin e ekzistuesit, si p.sh. AKMIS-i dhe i ngjashëm me të në Prokurorinë Publike, të cilat janë kyçe për lëvizjen dhe shpërndarjen e lëndëve në të dyja institucionet, por edhe për statistikat gjyqësore, pastaj se ka mungesë të stafit të TI-së, veçanërisht në sistemin e Prokurorisë Publike dhe, së fundi, ndërveprimi i sistemit të drejtësisë me përdoruesit e tjerë, duke përfshirë edhe qytetarët, që parashikohet si synim afatgjatë. E vetmja gjendje e kënaqshme u konstatua relativisht në Gjykatën Supreme të RMV-së dhe gjendje pothuajse plotësisht e mirë në Akademinë për Gjyqtarë dhe Prokurorë.

Përndryshe, këto konstatime për gjendjen e dobët të teknologjisë së TI-së në gjyqësor, ndërkohë kanë marrë konfirmim edhe nga Analiza funksionale e gjykatave themelore në RMV, e prezantuar në nëntor 2021.

“Analiza funksionale ka vërtetuar se mbështetja kompjuterike në gjykatat themelore është

e pamjaftueshme për t’i mbështetur të gjitha proceset informatike të parashikuara në kornizën ligjore për gjykatat. Në analizë janë paraqitur të dhëna për pajisjet kompjuterike në gjykata dhe është konstatuar se është evidente se ato janë të vjetruara ose jofunksionale për t’i mbështetur gjykatat themelore në përmbushjen e kompetencave të tyre, si dhe është konstatuar mungesë e një njësie të posaçme organizative që do t’i monitorojë proceset e punës duke përdorur TIK-un në gjykata. Në këtë kontekst, analiza e tregon potencialin e Sistemit të Automatizuar Kompjuterik për lëvizjen e lëndëve në gjykatë (AKMIS) dhe mundësitë që i ka për mbledhjen, përpunimin dhe analizimin e të dhënave të lëndëve, por që në mungesë të procedurave dhe kompetencave të përcaktuara nuk përdoren mjaftueshëm në gjykata³¹”.

NGA KOMPJUTERËT PA EMËR (NO NAME) DERI TE GJYKIMI ONLINE

Nëse shihet në detaje kjo analizë funksionale, e për të marrë një pasqyrë të vërtetë të pajisjeve të TI-së në gjyqësor, mund të hasen edhe të dhëna të çuditshme kur renditen pajisjet ekzistuese në gjykata. Vetëm si shembull i përzgjedhur rastësisht në raport do të veçohet Gjykata Themelore në Ohër. Në përshkrimin e pajisjeve harduerike, në pjesën e kompjuterëve, janë renditur 89 stacione pune (me gjasë desktop, sepse gjykata nuk ka dhënë të dhëna për laptopët). Janë blerë në periudhën 2006 - 2019. Blerjet e fundit janë bërë në vitin 2018 dhe 2019 të 22 stacioneve të punës Lenovo.

Por, ajo që ofron një përshkrim të ilustruar të copëzimit gjatë furnizimeve dhe gjendjes së pajisjeve të TI-së, sigurisht është fakti që bie në sy se në këtë Gjykatë Themelore ka 13 kompjuterë të shënuar si

30 - Qeveria e RMV-së - Zaev, Mariçiq dhe gjyqtari Nanev: nuk ka më pritje në sportele... (në dispozicion në <https://vlada.mk/node/26789>)

31 - Qendra për Hulumtime dhe Analiza Juridike - Analiza funksionale e gjykatave themelore në RMV, fq. 16 -18.11.2021 - (në dispozicion në <https://bit.ly/3nEiR5N>)

“No name”, shumica më të blera në vitin 2008 dhe 2 të blerë në vitin 2016!

Fatmirësisht, në analizën funksionale, përveç këtij shembulli, nuk mund të gjejmë pajisje të tjera të TI-së në gjyqësor që janë “No Name”.

Një shembull tjetër, por i kundërt, është Gjykata Themelore në Kavadar. Edhe pse vetë gjykata deklaroi se kishte nevojë për pajisje, veçanërisht në pjesën e zgjidhjes së serverit, e cila është e vitit 2014, megjithatë, me pajisjet mesatare ekzistuese me kompjuterë dhe softuer, gjatë vitit 2020, për shkak të pandemisë dhe rekomandimeve për mbrojtje, arriti të zhvillojë gjykimin e parë online në historinë gjyqësore të RMV-së për veprën penale “plaçkitje”.

STRATEGJIA NUK MUND TË ZBATOHET ME PAJISJET EKZISTUESE TË TIK-UT

Në konkluzionet nga kjo Analizë funksionale e gjykatave themelore në RMV, në lidhje me TIK-un, jepen edhe konkluzionet e mëposhtme alarmante:

“Dorëzimi i shkresave palëve është sfidë për gjykatat themelore dhe ndikon në efektivitetin e procedurave gjyqësore. Lidhja elektronike e gjykatave është ende jofunksionale, përveç për avokatët e regjistruar, noterët, përmbaruesit dhe palët në procedurë që komunikojnë me e-mail. Dorëzimi i aktgjykimeve, thirrjeve për seanca, vendimeve, certifikatave, vërtetimeve etj. bëhet personalisht me postë ose përmes korrierit gjyqësor. Ka nevojë për analizë të zbatimit aktual të dispozitave procedurale dhe përcaktimin e arsyeve për kryerjen e vështirë të dorëzimit të rregullt nga gjykata... Dorëzimi elektronik përdoret nga palët dhe avokatët e regjistruar më parë në portalin gjyqësor dhe që kanë certifikatë identifikimi elektronik, ku komunikimi është njëkahësh, pra vetëm nga gjykatat themelore drejt palëve dhe avokatëve. Është problematike që ky komunikim është njëkahësh dhe avokatët dhe palët nuk mund të dorëzojnë me shkresa në gjykatën themelore, gjë që ndikon në efikasitetin dhe ekonomizimin e gjykatës” (Përfundimet 4 dhe 5 të Analizës në fq. 381 dhe 382).

Si dhe përfundimi, i cili vë në dukje mjetet teknike si faktor për arritjen e qëllimeve të strategjisë së TIK-ut:

“Gjykatat themelore kanë pajisje informatike të vjetruara, të cilat nuk i plotësojnë nevojat për futjen e sistemeve të reja të TIK-ut. Efikasiteti ndikohet edhe nga pajisjet harduerike, të cilat në shumicën e gjykatave janë të vjetruara dhe me defekte dhe e bëjnë më të vështirë aplikimin e zgjidhjeve softuerike të përdorura në gjykata dhe e kufizon aplikimin e proceseve të reja TIK-ut” (Përfundimi 7 i Analizës, ref.13 dhe 28, fq. 382).

Për sa i përket strategjisë së TIK-ut dhe efikasitetit dhe qasjes në drejtësi përmes digjitalizimit, mendimi i ekspertëve të fokus-grupit është se një vëmendje e veçantë duhet t’i kushtohet procesit të digjitalizimit në fushën e gjykimeve online. Sipas këtyre opinionëve, digjitalizimi do të jetë veçanërisht i dobishëm në fushën e shërbimeve dhe ndërlidhjes mes vetë gjykatave, si dhe i gjykatave me institucionet e tjera, por në fushën e gjykimeve online ka edhe çështje praktike dhe etike. Nga zhvillimi i procedurës gjyqësore dhe pengesat në veprimet procedurale, marrja në pyetje të mënyrë të kryqëzuar, dëshmitarët e mbrojtur dhe të ngjashme, e deri te qasja në prova dhe materiale që lidhen me procesin.

Në fakt, kujdes sugjerohet edhe në rekomandimet e Komisionit Evropian për efikasitetin e drejtësisë në Këshillin e Evropës CEPEJ, i cili në vitin 2018 e miratoi një Kartë Etike për aplikimin e inteligjencës artificiale në gjyqësor³², i cili bazohet në 5 parime, nga të cilat i pari lidhet drejtpërdrejt me respektimin e të drejtave të njeriut:

Parimi i respektimit të të drejtave themelore: të sigurohet që krijimi dhe aplikimi i mjeteve dhe i shërbimeve elektronike të jetë në përputhje me të drejtat themelore.

32 - CEPEJ - 2018 - Karta Etike Evropiane për Përdorimin e Inteligjencës Artificiale në Sistemin Gjyqësor dhe Mjedisi - fq. 7 - (në dispozicion në <https://bit.ly/3qj4Z17>)

I njëjti organ i Këshillit të Evropës i kthehet kësaj teme në vitin 2020, në një deklaratë të titulluar

“Mësimet e nxjerra dhe sfidat për gjyqësorin gjatë dhe pas pandemisë së Covid-19”, me ç’rast thekson se: Zgjidhjet e TI-së-, të tilla si online-shërbimet, marrja në pyetje në distancë dhe video-konferencat, **ashtu si edhe mjetet e zhvillimit të ardhshëm të drejtësisë digjitale, duhet t’i respektojnë gjithmonë të drejtat dhe parimet themelore të një gjykimi të drejtë**”³³.

MBËSHTETJE ME MJETE VENDORE PREJ MBI 1,5 MILIONË EURO PËR VITIN 2022

Duke pasur parasysh gjendjen e keqe aktuale të TIK-ut në gjyqësor dhe prokurori, Ministria e Drejtësisë dhe Ministria e Financave për vitin 2022 kanë parashikuar mbështetje nga buxheti vendor prej mbi 1,5 milionë euro, të cilat janë të destinuara për pajisje të reja harduerike, kryesisht serverë, por dhe për mjete të tjera për të gjitha gjykatat. Gjyqtari L Lazar Nanev, i cili e drejton procesin e digjitalizimit, që në shtator të vitit 2021, në një konferencë kushtuar digjitalizimit, saktësoi se **“për vitin 2022 janë planifikuar blerjet e 800 kompjuterëve, 650 printerëve, 270 skanerëve dhe fotokopjuesve, me të cilat do të rifreskohen gjykatat në të gjitha nivelet në vend**”³⁴. Nanev më pas bëri të ditur se deri në fund të vitit është planifikuar që si pjesë e digjitalizimit të lidhen të paktën 15 institucione nga gjithsej 85, me të cilat gjykatat komunikojnë në baza ditore, përmirësimi i sistemit AKMIS, një proces që është në rrjedhë e sipër, që do të çojë në tregues të saktë statistikorë të performancës së gjykatave dhe gjyqtarëve për lëndët në gjyqësor, zhvillimi i një sistemi të dorëzimit elektronik, i cili do të ndryshojë nga sistemi aktual në një drejtim në dy drejtime 100 për qind, dhe zhvillimi i një aplikacion celular E-Gjykata, i cili do t’u mundësojë të gjitha palëve në procedurë ta ndjekin rrjedhën e procedurës, seancat e caktuara dhe provat e bashkangjitura, në masën që do të konsiderohet i pranueshëm në aspekt të sigurisë.

Për qëllime të këtij raporti, Ministria e Drejtësisë theksoi se deri në fund të vitit 2021 mund të konstatohet se procedura e tenderit ka përfunduar dhe ka filluar prokurimi dhe instalimi i pajisjeve për pesë gjykata pilot me ndihmën e mjeteve nga Misioni i OSBE-së, e po ashtu paralelisht rrjedh rregullimi i brendshëm i sallave të gjyqit në pesë gjykata me mjete financiare nga buxheti gjyqësor. Ministria thekson gjithashtu se është përballur me anulimin e tenderit të prokurimit publik në dy raste “për shkak të mungesës së pajisjeve të TI-së në përputhje me specifikimet teknike”, të shkaktuar nga interesi global për prokurimin e pajisjeve të TI-së, si dhe nga zvogëlimi i procesit të prodhimit, për shkak të të cilit u zgjat procesi për shkak të “kërkimit të një alternative për zëvendësimin e tyre”.

“Për sa i përket pajisjes së sallave të tjera të gjyqit në 34 gjykata në të gjithë vendin, ju njoftojmë se edhe procesi i tenderimit ka nisur plotësisht nga donatori, janë siguruar dhe analizuar plotësisht të dhënat lidhur me specifikimin e kërkuar për çdo sallë gjyqi. Pandemia e Kovidit e zgjat procesin e prokurimit të pajisjeve. Në fillim të vitit të ardhshëm, në janar 2022, pritet të jenë të pranishëm katër ekspertë të TI-së nga jashtë, të angazhuar nga donatorët, për të përcaktuar specifikimin dhe analizën e plotë për hapjen e mëtejshme dhe shpalljen e tenderëve për prokurimin e pajisjeve”, thuhet në përgjigjen e Ministrisë së Drejtësisë.

Nga aty konfirmojnë se “90 milionë denarë ose 1,5 milionë euro janë paraparë për prokurimin e serverëve për të gjitha gjykatat, me atë që në rrjedhë e sipër është tenderi për prokurimin e tyre publik. 90 milionë denarë që janë paraparë për këtë tender barten për vitin e ardhshëm, ndërsa nga buxheti për vitin 2022 janë paraparë edhe 20 milionë denarë të tjera për pajisje harduerike, serverike dhe softuerike.”

Procesi i digjitalizimit, nga i cili varen edhe parametrat e tjerë nga të cilët vlerësohet gjyqësori, padyshim është larguar nga “pozicioni i vdekur” dhe është premtues. Natyrisht, ky është një proces shumë kompleks dhe nuk do të zhvillohet me shpejtësi të madhe pikërisht për shkak të kompleksitetit dhe një nga sfidat, sipas një eksperti të fokus grupit, do të jetë ndryshimi i nevojshëm i legjislacionit me qëllim të harmonizimit me procesin e digjitalizimit. “Do të jetë i nevojshëm harmonizimi dhe ndryshimi i më shumë se 200 ligjeve në vend, ndërsa nga Ministria e Drejtësisë presin që i gjithë procesi të përfundojë në qershor të vitit 2022, që është një sfidë shumë e madhe”, tha një ekspert i fokus-grupit, gjë që tregon qartë se sa kompleks është ky proces.

33 - CEPEJ - 2020 - Deklaratë... - fq. 3, - (në dispozicion në <https://rm.coe.int/declaration-en/16809ea1e2>)

34 - IPE - Gjyqësia digjitale - Reforma e re e gjyqësorit maqedonas - (në dispozicion në <https://epi.org.mk/post/18200>, nga min. 51 e videos)

REFORMAT NË FUSHËN TË DREJTAT THEMELORE DERI NË FUND

Korniza strategjike dhe ligjore për mbrojtjen e të drejtave themelore të njeriut në Republikën e Maqedonisë mbetet në nivel të kënaqshëm. RMV-ja është nënshkruese e shumicës së dokumenteve ndërkombëtare në këtë fushë dhe të gjitha ato konventa dhe marrëveshje janë ratifikuar nga Kuvendi, që mund të konstatohet se janë pjesë e së drejtës së brendshme, qoftë përmes ratifikimit ose përmes zgjidhjeve të veçanta ligjore.

Dokument strategjik është Strategjia kombëtare për zhvillimin e konceptit një shoqëri për të gjithë dhe ndërkulturalizmi, e cila ka hyrë në fuqi në vitin 2019, dhe e cila parasheh një nga shtyllat bazë mbi të cilën do të punohet të jenë barazia dhe mosdiskriminimi si bazë për ndarje në shoqërinë maqedonase, me planin e veprimit të miratuar në tetor 2019. Krahas kësaj strategjie kombëtare, në kuadër të strategjive të tjera, shumica e të cilave për zbatim janë nën kujdesin e Ministrisë së Punës dhe Politikës Sociale, duke përfshirë Strategjinë Kombëtare për Barazi dhe Mosdiskriminim, Strategjinë për Barazi Gjinore, Strategjinë për Romët në RMV, Strategjinë Kombëtare për parandalimin dhe mbrojtjen e fëmijëve nga dhuna dhe të tjera, së bashku me planet e veprimit, programet, protokollet dhe të ngjashme. Disa nga këto strategji, siç theksuan ekspertët nga fokus-grupi kanë skaduar në vitin 2021 dhe pritet të përgatiten dokumente të reja duke u bazuar në ato ekzistuese. Një shembull i tillë është Strategjia për Barazinë Gjinore, vazhdimi i së cilës për periudhën 2021-2026 është në prag të miratimit nga Kuvendi.

Sa i përket kornizës ligjore, ajo që është e re në tremujorin që e shqyrtojmë është se në fazën përfundimtare në procedurë parlamentare janë Ligji për pagesën e dëmshpërblimit monetar për viktimat e krimeve të dhunshme, si dhe ndryshimet dhe plotësimet në Kodin Penal, me të cilin futet vepra penale e “përndjekjes” për të garantuar mbrojtjen e grave nga ngacmimet seksuale dhe të gjitha format e tjera të ngacmimit përmes kanaleve të komunikimit, duke përfshirë edhe internetin. Në korrik të vitit 2021 ka hyrë në fuqi Ligji për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Dhuna ndaj Grave dhe Dhuna në Familje, i cili konsiderohet të jetë ligji i parë që e sanksionon dhunën me bazë gjinore. Ligji më i rëndësishëm në fushën e mbrojtjes së të drejtave themelore është Ligji për Mbrojtjen dhe Parandalimin e Diskriminimit i miratuar në fund të vitit 2020 dhe formimi i Komisionit për Parandalimin e Diskriminimit (KPD), i cili sipas këtij ligji të ri u zgjodh në mënyrë transparente në Kuvend përmes konkursit publik. Komisioni prej shtatë anëtarësh ka një mandat për pesë vjet për katë anëtarë të saj, për tre anëtarë për tre vjet dhe me të drejtë rizgjedhjeje, ndërsa kryetari zgjidhet nga radhët e anëtarëve të komisionit për një mandat njëvjeçar.

Komisioni për Mbrojtjen nga Diskriminimi i ka pastruar lëndët e mbetura shumë shpejt dhe që nga korriku i këtij viti, sipas vetë Komisionit, kanë ardhur, janë duke u punuar apo përfunduar mbi 160 ankesa. Shumica e tyre kishin të bënin me diskriminimin në lidhje me marrëdhëniet e punës, qasjen për personat me aftësi të kufizuara, diskriminimin në lidhje me orientimin seksual dhe identitetin gjinor. (deklaratë e Igor Jadrovskit, anëtar i Komisionit për “Brifingun e mëngjesit” 17.12.2021).

Ky Komision po ballafaqohet me nevojën e kuadrit profesional dhe kushteve hapësinore të punës dhe disa nga këto probleme dalëngadalë kanë filluar të zgjidhen. Komisioni ka marrë hapësira në qendër të Shkupit, por ende mund të jetë problem përforcimi i kapaciteteve. Ata nuk kanë ende ueb-faqen e tyre. Një nga rekomandimet e Komisionit Evropian në raportin për RMV-në për vitin 2021 ishte fuqizimi i kapaciteteve të Komisionit dhe sigurimi i rritjes së buxhetit. Por, për këtë çështje shteti reagon dobët, sepse buxheti bazë prej rreth 15,2 milionë denarë për vitin 2021, për vitin 2022 është parashikuar të jetë 15,32 milionë, ose vetëm 120 mijë denarë më shumë. Për këtë reagon edhe një pjesë e sektorit joqeveritar. Rrjeti për Mbrojtjen nga Diskriminimi (disa organizata joqeveritare), më 19.11.2021 [e alarmon publikun](#) për këtë situatë dhe kërkoi nga deputetët që të korrigojnë këtë, për ta, neglizhencë sistematike. **“Buxheti i paraparë për KPMD-në në Propozim-ligjin për buxhetin e RMV-së për vitin 2022 është manifestim i neglizhencës sistematike për grupet më të cenueshme të qytetarëve”** - vlerëson Rrjeti për Mbrojtje nga Diskriminimi.

Proaktiviteti i Komisionit për Mbrojtjen nga Diskriminimi, i garantuar me ligj, tashmë është i dukshëm për publikun, dhe më 3.12.2021, në Ditën Ndërkombëtare të Personave me Aftësi të Kufizuara, doli me 4 rekomandime strukturore për pushtetin ekzekutiv dhe të gjitha institucionet përgjegjëse për zbatimin e të drejtave të këtyre personave. Një nga rekomandimet më të rëndësishme, përveç qasjes së barabartë në shërbimet shëndetësore dhe vaksinat në kohë pandemie, është që përfundimisht të zhvillohet një regjistër kombëtar për këta persona, në mënyrë që në të ardhmen të mund të miratohen politika më të suksesshme dhe të zbatueshme si në nivel qendror ashtu edhe në atë lokal, për mbrojtjen dhe realizimin

e të drejtave të këtyre personave. Sipas vlerësimeve të ekspertëve që janë të përfshirë në këtë çështje, e të cilët janë konsultuar për këtë raport, në RMV janë mbi 200 mijë persona që kanë ndonjë lloj paaftësie.

Lidhur me diskriminimin strukturor, Komiteti i Helsinkit për të Drejtat e Njeriut ka bërë vlerësimin e tij më 10.12.2021, në Ditën Ndërkombëtare të të Drejtave të Njeriut. Që në fillim, KH-ja konkludoi se në RMV **“diskriminimi strukturor është ende më i dukshëm në trajtimin e romëve, personave me aftësi të kufizuara, pakicave seksuale dhe gjinore, grave, personave në institucione të mbyllura”**. Edhe ekspertë të tjerë të problemeve të personave me aftësi të kufizuara, me të cilët kemi komunikuar për qëllimet e këtij raporti, theksojnë se megjithëse korniza ligjore është e mirë, problem është praktika, gjegjësisht zbatimi. Megjithatë, si fushë në të cilën shteti bën përpjekje për zgjidhjen e situatave të caktuara, duhet theksuar se Qeveria i ka dorëzuar Kuvendit dhe Kuvendi i ka miratuar ndryshimet në Ligjin për Mbrojtjen e Fëmijëve, me të cilin shtesa për fëmijët me aftësi të kufizuara për sa i përket kohëzgjatjes zgjatet gjatë gjithë vitit dhe për fëmijët që gjatë shkollimit janë jashtë vendbanimit të tyre. Po ashtu, Ministria e Punës dhe Politikës Sociale në ueb-faqen e saj në muajin dhjetor ka publikuar ndryshime të reja në këtë ligj, me të cilat do të mundësohet që aplikimi për shtesë të veçantë për këta fëmijë të dorëzohet në mënyrë elektronike dhe shërbimi të mund të merret në mënyrë elektronike.

Në të njëjtën kohë, në këtë tremujor, pra me fillimin e vitit shkollor në shtator, shteti siguroi fonde me të cilat rreth 500 asistentë arsimorë janë në dispozicion të fëmijëve me aftësi të kufizuara në sistemin arsimor, janë përgatitur tekste në format elektronik dhe audio-format, por edhe tekste shkollore të shtypura në alfabetin e Bregit. Qeveria thotë se i ka rritur gjithashtu të drejtat për të përdorur asistent personal, i cili tani mund të merret nga moshë 6 deri në 64 vjeç.

Lidhur me zbatimin e dispozitave të të ashtuquajturës Konventa e Stambollit, ministrja përgjegjëse në Qeveri, në fund të nëntorit [tha](#) se “pas miratimit të Ligjit për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Dhuna ndaj Grave dhe Dhuna në Familje, në janar të vitit 2021, për zbatimin e tij janë miratuar disa akte nënligjore, të përgatitura nga një grup pune i përbërë nga përfaqësues të institucioneve, shoqatave të qytetarëve dhe me mbështetje eksperte të angazhuar nga organizatat ndërkombëtare”, por edhe se “po punohet për një ligj krejtësisht të ri për barazinë gjinore, dhe në fazën përfundimtare është edhe përcaktimi i ligjit të ri për marrëdhëniet e punës, në të cilin ka dispozita të rëndësishme për arritjen e barazisë gjinore”.

REFORMAT NË AP - SITUATA DERI NË FUND TË DHJETORIT 2021

Reforma e administratës publike bazohet në të njëjtat dy dokumente themelore - Strategjia për RAP 2018-2022 dhe Plani i Veprimit i Strategjisë për Reforma të AP 2018-2022.

Përveç kësaj, ekzistojnë edhe dokumente të tjera strategjike, siç është Strategjia dhe Plani i Veprimit për të Dhënat e Hapura, si dhe disa dokumente strategjike dhe plane të veprimit të Ministrisë kompetente të Shoqërisë Informatike dhe Administratës (MSHIA), kurse të gjitha reformat duhet të mbikëqyren nga një organ i centralizuar i quajtur Këshilli për reforma në AP, i formuar në dhjetor të vitit 2017, me ç'rast raporti i fundit për seancat e mbajtura në ueb-faqen e qeverisë daton për seancën e tetë, nga dhjetori i vitit 2020.

Megjithatë, përshtypja e ekspertëve e paraqitur në raportin tremujor korrik-tetor 2021, se reformat kanë një stagnim të lehtë, mbetet edhe më tej.

Kjo është kryesisht për shkak të legjislacionit kyç, i cili që nga 31.12.2021 do të rumbullakojë një proces të përgatitjes për ndryshime, të cilat zgjasin gjithsej dy vjet. Konkretisht, nga tre ligjet kyçe, Ligji për Nënpunësit Administrativë (LNA), Ligji për Punonjësit e Sektorit Publik (LPSP) dhe Ligji për Shërbimin e Lartë Menaxhues (LSHLM), i fundit është në fazë konsultimi dhe përgatitjeje prej dy vitesh, ndërsa dy të parat janë në fazën e konsultimit për ndryshim midis një dhe dy vjetësh. Edhe pse afatet për konsultime në portalin kombëtar ENER kanë përfunduar, nuk ka asnjë informacion se deri ku ka mbërritur përgatitja e këtyre ndryshimeve të ligjeve kyçe. Më kritike duket se është situata me Ligjin për Shërbimin e Lartë Menaxhues, pasi në praktikë pushteti ekzekutiv nuk tregon vullnet për miratimin e këtij ligji dhe vazhdon praktika e “ndarjes” së posteve të larta në institucione në nivel politik, me marrëveshje ndërmjet partive politike.

Pikërisht në mbledhjen e tetë të përmendur të Këshillit për Reforma nga dhjetori i vitit 2020, është diskutuar edhe një ligj dhe proces tjetër i rëndësishëm, e ai është Ligji për Organizimin dhe Punën e Organeve të

Administratës Shtetërore, ku në një grup punues diskutohet për zgjidhjet e mundshme ligjore me të cilat do të mundësohej arritja e “qëllimit global, riorganizimi institucional dhe optimizimi në përputhje me angazhimet në kuadër të reformave buxhetore dhe ulja e numrit të përdoruesve buxhetorë”.

Megjithatë, sipas një eksperti të konsultuar, e gjithë puna e këtij grupi punues është ndërprerë në shtator, ndërsa një punëtori për ekspertët e përfshirë është mbajtur në tetor. Është gjithashtu e rëndësishme për këtë grup pune që deri më tani nuk ka pasur qasje në analizat funksionale për institucionet kyçe që të kenë njohuri se në cilin drejtim të lëvizin zgjidhjet që do të propozoheshin. Përndryshe miratimi i këtij ligji është një nga rekomandimet e BE-së në raportin e KE-së për Maqedoninë e Veriut në vitin 2021.

Gjetjet se reformat në AP ngecin në vend dhe për aplikimin e vlerësimit të ndikimit rregullator (VNR) në zgjidhjet ligjore që do të miratohen nga Kuvendi janë ende në fuqi. Megjithatë, sipas një eksperti nga fokus-grupi, përmbushja e kërkesës për VNR me çdo ndryshim të ligjit apo ligjit të ri, varet nga institucioni në institucion. Si shembull, u theksua se VNR për ndryshimet kyçe ligjore të propozuara në LN dhe LPSP ishin bërë mjaft mirë.

Transparenca dhe llogaridhënia e administratës janë relativisht të mira në raport me parametrat e tjerë në administratën shtetërore dhe publike. Sigurisht, kontributin më të madh në këtë e ka vullneti politik që pushteti ekzekutiv e ka shprehur në vazhdimësi që nga viti 2017 e deri më tani, përmbushja e zgjidhjeve ligjore dhe parakushteve për këtë, para së gjithash përmes Ligjit për Qasje në Informatat me Karakter Publik, si dhe zbatimi i vendimit të Qeverisë që të gjitha institucionet në ueb-faqet e tyre t’i publikojnë 20 dokumentet kyçe që janë të rëndësishme për fushën dhe fushëveprimin e punës së këtyre institucioneve. Gjithsesi, siç konfirmohet edhe nga projekti rajonal për matjen e transparencës dhe llogaridhënies, që zbatohet nga Fondacioni “Metamorfozis”, këto kategori vlerësohen shkëlqyeshëm në nivel të qeverisë dhe të ministrive, si dhe të parlamentit, por me zbritjen teposhtë në vertikale në administratën shtetërore dhe ndërmarrjet publike, ky vlerësim është në rënie.

E njëjta gjë vlen edhe për transparencën financiare. Edhe pse nuk i nënshtrohet vëzhgimit të veçantë në këto raporte, projekti Financat e hapura dhe buxheti qytetar janë në përputhje me strategjitë për të dhënat e hapura dhe transparencë dhe transparenca funksionon shumë mirë në nivel qendror. Ajo që ishte, mund të thuhet, një hap revolucionar në këtë drejtim - publikimi në [portalin e financave të hapura](#) në Ministrinë e Financave, nga ku mund të monitorohen në baza ditore pagesat nga thesari për personat privatë dhe juridikë - tani është përmirësuar dhe mund të monitorohen pagesat nga buxheti qendror për vetëqeverisjet lokale apo organet e tyre, por edhe nga organet e vetëqeverisjes lokale për personat juridikë ose fizikë.

Fusha në të cilën MSHIA-ja punon në mënyrë aktive është digjitalizimi dhe është një fushë që definitivisht është zhvendosur nga vendi dhe ka përparim. Edhe pse procesi ka nisur tre vite më parë, për të kataloguar shërbimet elektronike që duhet t’i marrin qytetarët, nga gjithsej mbi 1,300 shërbime dhe mbi 800 shërbime të pranuar që mund të merren në këtë mënyrë, deri para do kohësh numri i shërbimeve plotësisht elektronike ishte rreth 50. Ky numër ende qëndron në portalin kombëtar për shërbime elektronike, por situata reale, sipas një deklaratë të MSHIA-s të dhënë për publikun para fundit të vitit 2021, është se tashmë janë të mundshme rreth 150 shërbime elektronike. Se numri i shërbimeve elektronike është në rritje tregojnë edhe aktivitetet e ministrive të ndryshme - Ministrisë së Punëve të Brendshme, Ministrisë së Punës dhe Politikës Sociale, por edhe të gjyqësorit - pasi që nga tetori deri tani është realizuar ofrimi i shërbimeve elektronike edhe nga gjykatat për sa i përket mosdënimit dhe evidencës ndëshkuese. Prosesi, përveç harmonizimit harduerik dhe softuerik të platformës së ndërveprimit të menaxhuar nga MSHIA-ja, si dhe vetë portalit, nënkupton edhe një sërë ndryshimesh ligjore në çdo fushë. Për shembull, MPPS-ja ka dorëzuar në Kuvend para fundit të vitit amendamentet e Ligjit për Mbrojtjen e Fëmijëve në vetëm një nen, i cili mundëson që shtesa për fëmijët me aftësi të kufizuara të mund të merret edhe në mënyrë elektronike përmes aplikacionit elektronik. Ajo që është e re në portalin kombëtar të shërbimeve elektronike është se shërbimet e tilla së shpejti do të jenë të disponueshme edhe për personat juridikë, e jo vetëm për ata fizikë. Ministri kompetent, Jeton Shaqiri, më 22 dhjetor ka njoftuar se ka përfunduar integrimi i Regjistrimit të Personave Juridikë në regjistrin qendror me Sistemin e Menaxhimit të Dokumenteve (DMS). Në këtë moment **“procedura e tenderit për integrimin e Portalit Kombëtar të Shërbimeve Elektronike me DMS (e cila) është në vazhdim e sipër, dhe së shpejti do të nënshkruhet kontrata për mirëmbajtjen e sistemit”**.

Aktivitetet në digjitalizimin e shoqërisë dhe shtetit vërehen edhe në [rritja e sasisë së financave](#), ku në buxhetin e vitit 2022 janë ndarë më shumë se 4,5 milionë euro vetëm për digjitalizimin. Megjithatë, mbetet konkluzioni i BE-së në raportin për RMV-në në vitin 2021 se ky proces zhvillohet, mbi të gjitha, me donacione dhe grante apo fonde të jashtme dhe se vendi duhet të ndajë më shumë para në këtë drejtim.

Problemet me stafin më të paguar të TI-së në administratën shtetërore dhe publike pritet të kapërcehen me Agjencinë e Digjitalizimit, e cila është paralajmëruar prej disa muajsh, ndërsa korniza strategjike të përmirësohet me një strategji kombëtare për TIK-un, të cilën e bëri të ditur përfaqësuesi i MSHIA-së për një kohë shumë të shpejtë (“ditë ose javë”).

REFORMAT NË SEKTORIN MEDIATIK DERI NË FUND

Situata me reformat në sektorin e medias është e pandryshuar gjatë gjithë vitit 2021 krahasuar me vitet e kaluara, përveç në fushën e legjislacionit, ku ka një hap pozitiv, por që ende nuk është miratuar nga Kuvendi i RMV-së.

Problemet kryesore mbeten për t’u zgjidhur në periudhën e ardhshme dhe kjo, para së gjithash, ka të bëjë me çështjet e kornizës strategjike, sigurinë e gazetarëve dhe punonjësve të medias, financimin e mediave me para publike, transmetuesin publik dhe rolin e tij real, i cili është ende në pritje për t’u njohur nga shteti, si dhe roli i procesit të vetë-rregullimit në media që duhet të forcohet, veçanërisht në fushën e qëndrueshmërisë, por edhe zbatimi më i madh i vendimeve të marra nga Komisioni i Ankesave pranë KEMM-së. Në pika të përgjithshme, i shpjegojmë këto procese veç e veç.

Strategjia për zhvillimin e sektorit të medias në tërësi, në nivel shtetëror, ende nuk ekziston dhe nuk ka njoftime se mendohet për një gjë të tillë. Në fuqi është vetëm Strategjia Rregullore për periudhën 2019 - 2023³⁵, e zhvilluar dhe e miratuar në vitin 2019 nga Agjencisë për Shërbime Audio dhe Audio-vizuale Mediatike (ASHAAM).

Pas negociatave dhe harmonizimeve të gjata, Qeveria e RMV-së gjatë vitit 2021 pranoi të bëjë ndryshime në legjislacionin penal, me të cilat kërcënimin apo sulmin ndaj gazetarëve dhe punonjësve të medias do ta trajtohet si vepër penale që do të ndiqet sipas detyrës zyrtare. Mirëpo, edhe pse u premtua, edhe pse shoqatat e gazetarëve kërkuan vazhdimisht nga Kuvendi dhe partitë politike, këto ndryshime në legjislacionin penal nuk u miratuan deri në 4 ditët e fundit të vitit 2021. Gjithashtu, nuk u miratuan as ndryshimet e propozuara në Ligjin Civil për Fyerjen dhe Shpifjen, me të cilat ulen ndjeshëm dënimet e parashikuara për pronarët, redaktorët dhe gazetarët e mediave nëse shpallen shkelës të ligjit në fushën e fyerjes dhe shpifjes.

Problemi i financimit të mediave me para publike mbetet në nivel shqetësues, por me indikacion se një pjesë e madhe e vetë mediave komerciale jo vetëm që nuk shqetësohen, por edhe avokojnë hapur për përdorimin e fondeve buxhetore si burim të rëndësishëm të financimit të tyre. sidomos në kushtet fondeve të reduktuara nga tregu i marketingut. Këtu, para së gjithash, mendohet për pagesat nga buxheti për mediat nëpërmjet mekanizmit të monitorimit të fushatës zgjedhore, të inkorporuar disa vite më parë në Kodin Zgjedhor, përmes të cilit në çdo zgjedhje shumicës së transmetuesve komerciale, qindra mediave online dhe shumë botimeve të shtypura ditore dhe javore, për këtë shërbim u paguhen nga rreth 3,5 deri në rreth 5 milionë euro, në varësi të llojit të zgjedhjeve.

Edhe pse shoqatat e gazetarëve dhe ekspertët e fushës paralajmërojnë se një sistem i tillë mund të çojë në një qëndrim klientelist të medias ndaj politikës, megjithëse Komisioni Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit që në vitin 2019 vlerësoi se një mekanizëm i tillë në Kodin Zgjedhor është potencialisht i rrezikshëm në aspektin e korrupsionit, megjithëse është vlerësuar si një model i papërshtatshëm nga OSBE/ODIHR, e po ashtu është njohur edhe nga Komisioni Evropian në raportet për RMV-në, nuk ka asnjë indikacion nga pushteti ekzekutiv, partitë politike opozitare apo shoqatat e mediave komerciale, se mund të bëhet ndryshimi i legjislacionit në këtë pjesë. Në këtë kontribuon padyshim edhe ulja e tregut të përgjithshëm të reklamave.

Problem mbetet financimi i transmetuesit publik, i cili është zvarritur që nga ndryshimi i legjislacionit në vitin 2017, kur shteti vendosi ta ndryshojë modelin e financimit të RTM/RTN dhe në vend të taksës për radiodifuzion, financimi të bëhet përmes buxhetit të shtetit. Që atëherë e deri më sot, shteti (ligjërisht) nuk e përmbush detyrimin e tij për financimin e RTM/RTN përmes sistemit të financimit të përgjithshëm të

35 - ASHAAM - 3.2019 - Strategjia rregullore për zhvillimin e aktivitetit audio dhe audio-vizual për periudhën 2019-2023. (në dispozicion në: <https://bit.ly/3zVa3MM>)

radiodifuzionit, gjë që tregohet nga shifrat në buxhetin e vitit 2022³⁶, ku janë paraparë 900 milionë denarë ose 14,6 milionë euro për të gjithë sektorin, nga të cilat, sipas shpërndarjes ligjore të mjeteve, RTM-ja do të marrë pak më pak se 11 milionë, që është më pak se në vitin 2021. Në vitin 2021, me rebalancin e korrikut, veprimtaria radiodifuzive është financuar me 1,1 miliardë denarë ose mbi 18 milionë euro!

Zgjedhja e anëtarëve të rinj të Këshillit të Agjencisë për Shërbime Audio dhe Audio-Vizuale Mediatike dhe Këshillit Programor të RTM-së, bazuar në konkursin e dytë me radhë të shpallur nga Kuvendi i RMV-së në tremujorin e parë të vitit 2021, mund të konsiderohet i dështuar, sepse janë shkelur të gjitha afatet ligjore për kryerjen e zgjedhjes së anëtarëve. Bëhet fjalë për dhjetëra persona të cilët kanë aplikuar në konkursin për zgjedhjen e anëtarëve të të dy organeve dhe këtu është ndërprerë procedura, ndonëse afatet për përfundimin e procedurës kanë qenë maksimum 40 ditë nga përfundimi i afatit për aplikim. Kështu, në dy mandate, Kuvendi nuk e zbatoi detyrimin ligjor për zgjedhjen e përbërjes së re të dy organeve, ndërsa përbërjet ekzistuese tashmë dy-tre vjet punojnë në bazë të zgjatjes së mandatit të tyre dhe veprojnë, de facto, si ushtrues detyre. Ekspertët me të cilët është biseduar në fokus-grupin dhe në debatin publik të mbajtur nga “Metamorfozis” për reformat në sektorin mediatik në fillim të nëntorit tregojnë se praktikisht nuk ka vullnet politik për të bërë ndryshime thelbësore si në ASHAAM, ashtu edhe në RTM.

Pozita ekonomike dhe sociale e gazetarëve mbetet në vlerësimin - shqetësuese. Rrogat në këtë sektor janë ende të ulëta, ndërsa në lidhje me të marrëdhëniet e punës përmes Ligjit të Marrëdhëniet e Punës, megjithëse janë relativisht mirë të realizuara në mediat e mëdha, përsëri vërehen shkelje. Në fund të vitit 2021, një televizion komercial me koncesion kombëtar tokësor shkarkoi 6 punonjës, e paralajmërohen edhe pushime të tjera nga puna, të cilat sindikata e pavarur e gazetarëve SPGPM dhe Shoqata e Gazetarëve SHGM e vlerësuan si akt hakmarrës të menaxherit të kompanisë për shkak të një serie aktiviteteve sindikale që janë ndërmarrë për shkak të rrogave të papaguara apo vonësës së tyre gjatë vitit 2021³⁷. Se pozita ekonomike dhe sociale e gazetarëve dhe punonjësve të medias është shqetësuese, flasin edhe rezultatet e anketës së realizuar nga SPGPM-ja në tremujorin e tretë të këtij viti. Sipas rezultateve, [të publikuara më 3.12.2021](#), më shumë se gjysma e gazetarëve, redaktorëve, fotoreporterëve dhe kameramanëve të anketuar thanë se do ta linin profesionin nëse do të kishin mundësi të hynin në ujëra të tjera profesionale.

---

36 - Qeveria e RMV-së – 2.12. 2021 - Konferencë për shtyp e Jeton Shaqirit, Ministër i MSHIA-së - (në dispozicion në <https://vlada.mk/node/27143>)

37 - SPGPM - 24.12.2021 - Konferencë për shtyp e SPGPM-së dhe SHGM-së - (në dispozicion në <https://bit.ly/32qB6E1>)

Ky publikim është përgatitur nga Fondacioni Metamorfozis si pjesë e Projektit “Promovimi i Llogaridhënies dhe Transparencës së Reformave Publike” me mbështetjen e Fondit Kombëtar për Demokraci (NED). Mendimet e shprehura në këtë publikim nuk i pasqyrojnë domosdoshmërisht pikëpamjet e Fondit Kombëtar për Demokraci (NED).